

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

VIRUSETS VÅLDSAMMA SYMPTOM

Om socialarbetares upplevelser av covid-19
pandemin och dess konsekvenser för
våldsutsatta kvinnor

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

Kandidatnivå

Termin HT20

Författare: Elin Johansson och Katarina Baskarad

Handledare: Viveka Enander

Abstract

Titel Virusets våldsamma symptom – Om socialarbetares upplevelser av covid-19 pandemin och dess konsekvenser för våldsutsatta kvinnor

Författare Elin Johansson och Katarina Baskarad

Kvinnor som utsätts för våld i nära relationer är en utsatt grupp som börjar bli allt mer prioriterad inom socialtjänsten i Sverige. Det yttersta ansvaret att ge dessa kvinnor det stöd de behöver ligger hos socialnämnden. Kvinnojourerna har en lång erfarenhet av att stötta våldsutsatta kvinnor, och anses idag utföra socialtjänst när de skrivit avtal med kommunen om att erbjuda en utsatt kvinna skydd och stöd. Covid-19 pandemin tros emellertid medföra konsekvenser för våldsutsatta kvinnor samtidigt som arbetet med dessa har utmanats. Syftet med studien har varit att undersöka socialarbetares upplevelse av covid-19 pandemins konsekvenser för våldsutsatta kvinnor. Fokus har riktats mot socialarbetarnas erfarenheter av konsekvenser för våldsutsatta kvinnors stödbehov respektive verksamheters stödinsatser. Studien grundar sig i en kvalitativ ansats genom intervjuer med totalt sju socialarbetare. Av dessa arbetar tre på kvinnojour, tre inom socialtjänsten samt en inom arbetsmarknads- och socialförvaltningen. Det teoretiska ramverket utgörs dels av feministisk teori, i synnerhet av begreppet coercive control. Vi har även hämtat inspiration från det organisationsteoretiska fältet då vi diskuterar professionellas handlingsutrymme. I studien framkommer bland annat ökad isolering, grövre våld och hinder på arbets- och bostadsmarknad till följd av pandemin. Socialarbetarna ger uttryck för en situation präglad av minskad arbetsstyrka parallellt med en ökad arbetsbelastning. I relation till krishantering och riktlinjer som pandemin inneburit syns en tydlig diskrepans mellan samhällets, organisationens och klientens bästa.

Nyckelord Våldsutsatta kvinnor, socialarbetare, stödbehov, stödinsatser, covid-19

Förord

Först och främst vill vi tacka våra intervjupersoner, som trots pandemins enorma utmaningar i det sociala arbetet, har givit oss sin tid och engagemang. Tack för att ni delade med er av era personliga berättelser, som givit oss viktig förståelse och kunskap om mäns våld mot kvinnor. Er medverkan har möjliggjort denna uppsats.

Vi vill även rikta ett särskilt tack till Viveka Enander som med sin entusiasm och positivitet har gett oss vägledning och stöd under arbetets gång. Alltid glad och alltid redo att hjälpa till. Tack.

Sist, men inte minst, vill vi uttrycka vår uppriktiga tacksamhet till våra familjer och vänner som har stått vid vår sida, inte bara under denna uppsats, utan under hela vår studietid. Er kärlek och vänskap är det som i slutändan betyder mest, särskilt under en rådande pandemi.

Elin Johansson och Katarina Baskarad, Göteborg, december 2020.

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Avgränsning	7
1.4 Studiens fortsatta disposition	8
1.5 Begrepp	8
2. Bakgrund	10
2.1 Våldets omfattning och konsekvenser	10
2.2 Covid-19 pandemin	11
2.3 Samhällets ansvar	13
3. Tidigare forskning.....	15
3.1 Våldsutsatta kvinnors stödbehov.....	15
3.2 Stödinsatser som erbjuds till våldsutsatta kvinnor	16
3.3 Brister i det sociala arbetet	17
3.4 Covid-19 pandemin	18
3.5 Socialt arbetet under press och kris.....	19
3.6 Sammanfattning	19
4. Teoretiskt ramverk och begrepp	20
4.1 Coercive control	20
4.2 Professionellas handlingsutrymme.....	23
5. Metodologiska överväganden.....	25
5.1 Metodval	25
5.2 Urvalsprocess	25
5.3 Genomförande av intervjuer	26
5.4 Bearbetning av empirin	28
5.5 Analysmetod	29
5.6 Studiens tillförlitlighet	30
5.7 Forskningsetiska överväganden	32
5.8 Arbetsfördelning	34
6. Resultat och analys.....	35
6.1 I virusets skugga.....	35
6.1.1 Ett liv i karantän	35
6.1.2 Smittspårning	38
6.2 Virusets symptom	40
6.2.1 Våldets mutering	40

6.2.2 Social distansering	42
6.2.3 Virusets höga hinder	45
6.3 Hosta eller blåmärke?.....	47
6.3.1 När krisen kommer.....	47
6.3.2 Många virus i luften	50
6.4 Ett modernt virus.....	52
6.4.1 Ställa om - inte ställa in.....	52
6.4.2 Avskärmning.....	54
7. Avslutande diskussion.....	57
Referenslista	60
Bilagor	67
1. Intervjuguide	67
2. Informationsbrev	68
3. Samtyckesblankett	69

1. Inledning

Mäns våld mot kvinnor är ett utbrett socialt problem som förekommer i alla länder och inom alla samhällsklasser och åldersgrupper (Heimer et al. 2019). Globalt sett beräknas var tredje kvinna utsättas för våld någon gång under hennes livstid (Heimer et. al. 2019), och enligt Socialstyrelsens (2016) uppskattning utsätts årligen 75 000 svenska kvinnor för manligt partnervåld. FN (1993) skildrar våldet som en kränkning av kvinnors grundläggande mänskliga rättigheter som utgör ett hot mot deras trygghet och hälsa. I såväl nationell som internationell kontext framhålls att förövaren i våld i nära relationer oftast är en man och den utsatte en kvinna, varmed bristande jämställdhet mellan könen betonas som en bakomliggande orsak (Socialstyrelsen 2019; World Health Organization (WHO) 2013). Ekström (2016) påpekar att övergreppen oftast sker i det egna hemmet av en man som kvinnan har en stark känslomässig relation till, vilket försvårar hennes möjlighet till motstånd och uppbrott. Fysiskt, psykisk och sexuellt våld är de vanligast förekommande former av våld som kvinnor blir utsatta för i hemmiljön (Ekström 2016). Våldet kan leda till negativa hälsokonsekvenser för kvinnan, varmed WHO (2013) har klassat våld i nära relationer som ett allvarligt hälsoproblem. Bland annat riskerar våldsutsatta kvinnor att drabbas av depression, posttraumatiskt stressyndrom samt ökad dödlighet i högre utsträckning än kvinnor som lever i en trygg relation (ibid.).

Hoppstadius (2020) betonar att våld är en kulturell och social konstruktion i den mening att vad som anses vara och orsaka våld varierar beroende på vilken kontext och tid det studeras utifrån. Historiskt sett har mäns våld mot kvinnor antagits vara ett privat problem men betraktas efter påtryck från kvinnorörelsen under 1970-talet numera som ett allvarligt samhälls- och jämställdhetsproblem (Enander 2008). Den förändrade synen har resulterat i att ansvaret att erbjuda våldsutsatta kvinnor stödinsatser har hamnat hos olika samhällsaktörer (Ekström 2016). Sedan våren 2020 har emellertid det sociala arbetet stått inför en mängd utmaningar orsakade av infektionssjukdomen och coronaviruset covid-19. Den 11 mars 2020 deklarerade WHO att covid-19 är en pandemi, vilket innebär ett stort sjukdomsutbrott som sprids över stora delar av världen (Folkhälsomyndigheten 2020a). I syfte att minska smittspridningen har lagar och restriktioner om bland annat social distansering

införts i det svenska samhället (Folkhälsomyndigheten 2020b). Sveriges kommuner och regioner, SKR, (2020) befarar att den påtvingade isolering i hemmet som riktlinjerna medför kan få negativa konsekvenser för kvinnor som redan utsätts för våld av sin partner, och uppmanar därför samhället att inta beredskap för ökat våld i nära relationer. Den omställning som pandemin har inneburit tros dock inskränka verksamhetens och myndigheters möjlighet att tillgodose kvinnornas behov av stöd (Folkhälsomyndigheten 2020a).

Med avstamp i den pågående samhällsdebatten kring covid-19 pandemins konsekvenser för det sociala arbete och våld i nära relationer anser vi att det är av intresse att undersöka socialarbetarens upplevelser av dessa utmaningar, av två huvudsakliga anledningar. För det första är mäns våld mot kvinnor ett viktigt samhällspolitiskt område där socialtjänsten har en lagstadgad skyldighet att erbjuda skydd och stöd till våldsutsatta kvinnor (5 kap. 11 § SoL SFS 2012:776). I arbetet ska hänsyn tas till kvinnornas särskilda livssituation samt omkringliggande omständigheter som riskerar att förvärra deras situation (Socialstyrelsen 2009). Utbrottet av covid-19 är att betrakta som en sådan omständighet, varför det är av särskild vikt att våldsutsatta kvinnor får tillgång till adekvata stödinsatser både under och efter pandemin. För att kunna upptäcka kvinnor som blir utsatta för våld samt möta deras behov av stöd krävs för det andra god kunskap om problemområdet mäns våld mot kvinnor (Hradilova Selin 2009). Då covid-19 och dess konsekvenser förutses öka våldsutsatta kvinnors behov av stöd liksom inskränka deras möjlighet att söka stöd, blir det än mer angeläget ur forskningssynpunkt att uppmärksamma mäns våld mot kvinnor och fylla igen kunskapsluckor. Vetenskapliga studier som belyser våldsutsatta kvinnors stödbehov och verksamhetens stödinsatser under covid-19 ur socialarbetarens perspektiv är emellertid ännu i princip obefintliga.

1.1 Studiens relevans för socialt arbete

I dagens samhälle utsätts en mängd kvinnor för olika former av partnervåld i hemmet. Att leva i ett destruktivt förhållande leder ofta till allvarliga hälsorisker. Den påtvingade isolering som covid-19 riskerar medföra kan innebära ytterligare negativa konsekvenser för våldsutsatta kvinnor såväl som för de verksamheter som erbjuder dem stödinsatser. Covid-19 är en pågående pandemi som kommer sätta

sina spår i samhället och i det sociala arbetet under en lång tid framöver. Det är en högst aktuell samhällsfråga, som vi anser behöver uppmärksammas så att det finns underlag för socialarbetare och andra professionella som arbetar med dessa frågor, nu och inför framtiden. Genom att vända oss till flera verksamheter i samhället kan vi uppnå ett brett perspektiv på ämnet. Det kan bidra till bättre insikt i de utmaningar för arbetet mot mäns våld mot kvinnor som följer med covid-19. Mer konkret innebär det en möjlighet till djupare förståelse av socialarbetares upplevelser och erfarenheter av pandemins konsekvenser på arbetet med våldsutsatta kvinnor och deras stödbehov. Studien har därmed potential att bidra med ny kunskap inom ett tämligen outforskat ämne, vars resultat kan användas av verksamheter för att reflektera över sin krishantering, såväl som av utomstående för att kritisk granska organisationernas arbetssätt. Studien kan vidare bidra till viktig kunskap om hur våld i nära relationer påverkas av en pandemi, kunskap som är relevant för det sociala arbetet då den kan möjliggöra för socialarbetare att inta beredskap inför en utmanande framtid.

1.2 Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att undersöka socialarbetares upplevelser av covid-19 pandemins konsekvenser för arbetet med våldsutsatta kvinnor, och mer specifikt, kvinnors behov och verksamheters insatser.

1. Hur upplever socialarbetare att våldsutsatta kvinnors stödbehov har förändras under pandemin?
2. Hur beskriver socialarbetare att covid-19 har påverkat de stödinsatser som verksamheter erbjuder våldsutsatta kvinnor?

1.3 Avgränsning

Studien fokuserar på socialarbetares enskilda upplevelser av covid-19 pandemins konsekvenser för våldsutsatta kvinnor och arbetet med dessa. Studien är begränsad till mäns våld mot kvinnor i nära relationer, vilket avgränsar undersökningsområdet till våld i heterosexuella parrelationer. Vi skriver inte om män som utsätts för våld av kvinnor i nära relationer och inte om våld i samkönade relationer. Studien handlar inte heller om hedersrelaterat våld och framhåller inget klientperspektiv.

Då denna uppsats har haft en begränsad utformning och tidsram, har vi valt att i linje med såväl nationell som internationell forskning framhålla den grupp och det perspektiv som är vanligast inom våld i nära relationer, där utgångspunkten är att förövaren är en man och den utsatta en kvinna. Vår förhoppning är att framtida studier belyser andra grupper och erbjuder andra perspektiv, vilket kan bidra till en djupare kunskap och förståelse av ämnet.

1.4 Studiens fortsatta disposition

Efter denna inledning, i vilken vi avsett att framhålla studiens problemområde och syfte, presenterar vi i det andra kapitlet tidigare forskning som relaterar till ämnet. I det tredje kapitlet redogör vi för studiens teoretiska ramverk och det fjärde kapitlet innehåller en redovisning av metodologi och analysmetoder samt en diskussion om forskningsetiska principer. En redogörelse för undersökningens resultat och analys presenteras i det femte kapitlet och slutligen, i kapitel sex, förs en avslutande diskussion i relation till studiens samlade resultat.

1.5 Begrepp

Våldsdefinitioner är många och tenderar att fokusera på sådant som typ av handling, handlingarnas konsekvenser, våldets parter samt de maktrelationer som våldet kan kopplas till. Vad gäller våld som generell företeelse utgår vi ifrån Isdals (2017:34) ofta citerade definition:

Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom att denna handling skadar, smärftar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något den vill.

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är vidare två överlappande begrepp. Mäns våld mot kvinnor definieras i FN:s deklaration (1993) enligt följande:

Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i, eller troligen kommer att leda till, fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot

om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet.

Ovanstående definition inkluderar många olika former av våld mot kvinnor, däribland våld i nära relationer. Våld i nära relationer, som är ett könsneutralt begrepp, belyser våld mot någon person som en har eller har haft en parrelation med. Det våld som åsyftas är upprepat och systematiskt, och inkluderar allt ifrån subtila handlingar till grova brott. Ofta används kombinationer av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld (Socialstyrelsens 2019). Mer konkret beskrivs fysiskt våld av Isdal (2017:41) som att nypa, hålla fast, sparka eller till och med slå ihjäl en annan person. Sexuellt våld innebär sådant som sexuella trakasserier, våldtäkt och sexuell tortyr (Isdal 2017:43). Det psykiska våldet kan bland annat innebära kränkningar och förlöjligande, kontroll av ekonomi samt social utsatthet (Isdal 2017:52, 58). I det sistnämnda är en central del att förövaren isolerar den utsatta genom att begränsa kontakt med omvärlden, vänner och familj (Isdal 2017:58).

I studien används både begreppen mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Skillnaden mellan dessa definitioner är att det förstnämnda fokuserar på problemet mäns våld mot kvinnor i nära relationer medan det sistnämnda utgår från ett könsneutralt perspektiv. I det senare fallet är dock vårt fokus just på mäns våld mot kvinnor i nära relationer. Fördelen med att framställa kön i våldsdefinitioner är att det dominerande våldet mot kvinnor synliggörs och uppmärksammas. Nackdelen är att våldet tenderar att generaliseras och det kan förgivettas att andra grupper inte utsätts för våld. Vidare används våldsbegreppet oavsett vilken form av våld som avses. Detta då vi utgår ifrån att formen av våldshandling är oväsentlig gentemot den skada som den utsatta kvinnan upplever. Fysiskt våld är nödvändigtvis inte värre än psykiskt våld.

2. Bakgrund

I föreliggande kapitel presenteras en övergripande bakgrundsbeskrivning av studieområdet med utgångspunkt i en svensk kontext. Inledningsvis presenteras våldets omfattning och konsekvenser, och därefter beskrivs relationen till covid-19 pandemin. Bakgrunden mynnar sedan ut i en redogörelse för samhällets ansvar för våldsutsatta kvinnor.

2.1 Våldets omfattning och konsekvenser

Enligt 2019 års statistik från Brottsförebygganderådet, BRÅ, (2020) anmäldes 8820 misshandelsbrott där en kvinna över 18 år utsatts för våld i nära relation. Bland de 6110 personer som misstänktes för misshandel mot en kvinna i parrelation var 5940 män, vilket motsvarar 97 procent av de misstänkta. Sammantaget stod närstående män för närmare 80 procent av de anmälda misshandelsbrotten mot kvinnor (ibid.). Polisanmälningar säger emellertid ingenting om problemets verkliga omfattning, då det inte fångar mörkertal. Ekström (2016:43) hänvisar därför till prevalensundersökningar som bättre speglar befolkningens upplevelser av våldsutsatthet. Brottsoffermyndighetens (2001) omfångsundersökning *Slagen Dam* visar att nästan varannan kvinna över 15 år har utsatts för någon form av manligt våld. Enligt deras beräkningar har var tredje kvinna utsatts för sexuellt våld och var fjärde kvinna för fysiskt våld av en man (ibid.). I Nationellt centrum för kvinnofrids, NCK, (2014) befolkningsundersökning *Våld och hälsa* framgår att 14 procent av kvinnorna i studien blivit utsatta för någon form av fysiskt våld eller hot om våld av en aktuell eller tidigare partner. Undersökningen framhåller att totalt 20 procent av kvinnorna lever eller har levt i våldsutsatthet (ibid.). Av brottsstatistiken framgår dessutom att mäns våld mot kvinnor kan leda till döden. En rapport utförd av BRÅ (2007) visar att det mellan åren 1990 och 2004 i genomsnitt mördades 17 kvinnor per år av en närstående partner, vilket motsvarar 84 procent av de totala antal mordfallen på kvinnor under perioden.

Socialstyrelsen (2016) belyser att somliga grupper av kvinnor löper särskild risk att bli utsatta för våld i nära relation. Kvinnor med funktionsnedsättning, äldre kvinnor, kvinnor med missbruks- och beroendeproblematik samt kvinnor med utländsk

bakgrund är sådana riskgrupper (ibid.). Vidare är kvinnors våldsutsatthet, enligt BRÅ (2014), högst i åldrarna 25 till 34 år. Andra i synnerhet utsatta grupper är kvinnor som lever isolerade eller befinner sig i socioekonomisk utsatthet med låg utbildning och svag ekonomi (Socialstyrelsen 2013). BRÅ (2009) lyfter fram både strukturella och individuella faktorer som orsak till våld mot kvinnor. Strukturella faktorer kan bland annat handla om jämställdhet och maktordningar, medan de individuella faktorerna istället kan vara konflikter och individuella personligheter (ibid.). Vad gäller dödligt våld lyfter Socialstyrelsen (2016) fram separation som ett vanligt förekommande motiv till gärningen.

Svensk liksom internationell forskning bekräftar ett starkt samband mellan våldsutsatthet och fysisk samt psykisk ohälsa. Av WHO:s (2013) rapport framgår att fysiskt våld vanligtvis orsakar direkta skador såsom blåmärken, frakturer och tandskador. Våldet kan även leda till sekundära kroppsliga symptom, däribland huvudvärk, mag- och tarmbesvär, stelhet samt yrsel. Den psykiska ohälsan kan visa sig i form av depression, självska debeteende och riskbruk av alkohol (ibid.). Andra vanliga psykiska symptom är känslor av aggressivitet, rädsla, oro och skam (WHO 2013). Vidare kan våldsutsatthet enligt Socialstyrelsen (2016) påverka den utsattas sociala och ekonomiska livssituation negativt. De sociala problemen kan ta sig i uttryck i form av isolering och bostadsproblem samt bristande förtroende till sig själv och andra. De ekonomiska problemen kan innebära dyrare levnadsvillkor såväl som skuldsättning på grund av våldsutövaren (ibid.). De samhällsinsatser som våldet kräver medför dessutom stora ekonomiska konsekvenser för det svenska samhället. År 2006 uppskattade Socialstyrelsen (2006) att den årliga kostnaden för våld mot kvinnor uppgick till omkring tre miljarder kronor, vilket främst bestod av direkta kostnader såsom sjukvård, rättsväsende, socialtjänst och kvinnojourer. En mängd kostnader var emellertid inte medräknade, varmed Socialstyrelsen anar att den egentliga kostnaden var ännu högre.

2.2 Covid-19 pandemin

Regeringen har klassat coronaviruset covid-19 som en samhällsfarlig sjukdom, vilket innebär att den utgör ett hot mot människors liv och hälsa (Regeringskansliet 2020). Enligt Folkhälsomyndigheten (2020b) är personer över 70 år den största

riskgruppen att drabbas av allvarlig sjukdom och död. Andra riskfaktorer är tillstånd såsom cancer, stroke, hjärt- och kärlsjukdom och diabetes. För att förhindra och begränsa smittspridning har förebyggande åtgärder implementerats på samhälls- såväl som individuell nivå, både i form av tvingande lagar samt allmänna råd och rekommendationer. En av de mest påtagliga restriktionerna är kravet om fysiskt avståndstagande, vilket bland annat lett till hemmaarbete, distansundervisning samt nedstängning av aktiviteter och föreningar. Vid minsta förkylningssymptom uppmanas befolkningen att försätta sig i karantän (ibid.). Folkhälsomyndigheten (2020a) menar att detta kan leda till indirekta hälsokonsekvenser, såsom negativ påverkan på den psykiska hälsan. Covid-19 har även påvisat negativ effekt för svensk arbets- och bostadsmarknad. Månadsstatistik från Arbetsförmedlingen visar att arbetslösheten i Västra Götaland har ökat med 1,9 procentenheter jämfört med föregående år, vilket motsvarar en ökning med ungefär 18 300 personer (VG regionen 2020). I massmedia lyfts fram att trots en ökad oro och osäkerhet på arbetsmarknaden, med totalt cirka en halv miljon arbetslösa och än mer permitterade, fortsätter bostadspriserna och hyreshöjningarna att öka.

Både SKR (2020) och Regeringskansliet (2020) slår larm om att våldsutsatta kvinnor är en särskild sårbar grupp gällande social distansering, då isolering i hemmet kan leda till en ökning av förövarens kontroll- och maktutövande. Enligt uppgifter från Jämställdhetsmyndigheten (2020) skiljer sig dock olika kommuner, verksamheter och organisationer när det gäller ökning av antal fall av våld i nära relationer med anledning av covid-19. De menar att trots svårigheter att bedöma pandemins tidiga effekter är det av vikt att samhället förbereder sig inför de konsekvenser som covid-19 kan medföra för kvinnor som lever med en våldsutövande partner (ibid.). Folkhälsomyndigheten (2020a) misstänker att de indirekta konsekvenserna av covid-19 pandemin, kan komma att visa sig samt kvarstå under många år efter att smittspridningen är under kontroll. Det svenska mönstret går dessutom i linje med rapporter från andra europeiska länder. I en rapport av UN Women (2020) som belyser effekterna av covid-19 på kvinnovåld, framgår att flera länder, däribland Frankrike, Cypern och Tyskland, rapporterar om en ökning av våld i nära relationer efter att social distansering införts.

NCK (2020) liksom Jämställdhetsmyndigheten (2020) uppmanar samhällsaktörer att vara extra uppmärksamma på tecken på våld i nära relationer samt erbjuda stöd- och skyddsinsatser. Verksamheter rekommenderas att utveckla nya arbetssätt för att nå utsatta, stärka samverkan med andra aktörer och agera långsiktigt (ibid.). Redan nu pågår ett aktivt arbete i många kommuner och verksamheter i Sverige, kopplat till det ökade våldet i samband med covid-19 (ibid.). Under 2020 har regeringen med anledning av pandemin avsatt 100 miljoner kronor extra för att stödja detta arbete (Regeringskansliet 2020). Socialstyrelsen (2020) har i uppgift att stötta socialtjänsten under pandemin, bland annat via utbildningar, checklistor samt bedömnings- och planeringsstöd. Till följd av pandemin har myndigheter och verksamheter behövt inta krisberedskap, använda skyddsutrustning och hålla distansering i arbetet med klienter. Pandemin har även medfört ökad digitalisering, underbemanning och arbetsbelastning (ibid.). Samtidigt begränsas tillgången till vissa stödinsatser för våldsutsatta då viktiga samhällsfunktioner istället för att utöka drar ner på verksamheten (Regeringskansliet 2020).

2.3 Samhällets ansvar

Mäns våld mot kvinnor är ett område som de senaste åren har uppmärksammats i ökande grad i samhället, vilket inneburit statliga satsningar som stärker stödet för våldsutsatta kvinnor (Ekström 2016). En mängd olika åtgärder har implementerats, inte minst genom ändringar i lagstiftningen, men också genom socialtjänst, kvinnojourer, brottsofferjourer, polis och rättsväsende (Hradilova Selin 2009; Ekström 2016). Bland annat har regeringen, som en del av jämställdhetspolitiken, beslutat om en nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor under åren 2017–2026 (Skr. 2016/17:10). Syftet med strategin är att öka det förebyggande arbete mot våld, förbättra upptäckt av våld, stärka skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor samt förbättra kunskap om problemområdet. Myndigheter så som socialtjänsten, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan samt hälso- och sjukvården, har enligt handlingsplanen ett gemensamt ansvar att uppmärksamma samt ge stöd till våldsutsatta kvinnor (ibid.). I Socialstyrelsens (2016) handbok om socialtjänstens arbete med våld i nära relationer, framkommer att det bör finnas samverkan mellan olika myndigheter och aktörer för att målet ska uppnås.

Kommunernas lagstadgade ansvar att upptäcka och tillgodose brottsoffers behov av stöd förtydligades år 2007 och framgår av 1 § i 2 kap Socialtjänstlagen (SFS 2001:453). Enligt 5 kap. 11 § Socialtjänstlagen (SFS 2012:776) ska socialnämnden särskilt beakta kvinnor som är eller har varit utsatta för våld och övergrepp av närstående. Vidare ska socialnämnden erbjuda olika former av stödinsatser till en kvinna som behöver det (ibid). I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (SOSFS 2014:4) belyses hur socialnämnden ska arbeta med dessa frågor. Stödinsatser som socialtjänsten, samt enskilda verksamheter, erbjuder kan bland annat innefatta information och rådgivning, stödsamtal samt hjälp att ordna stadigvarande boende. Insatserna ska vara av god kvalitet och personalen ska ha den kunskap samt förmåga som krävs för att klara av det arbete de är ålagda att utföra. För att bemöta samtliga klienter på ett jämlikt sätt, behöver socialarbetare vidare ta hänsyn till den enskilda kvinnans specifika situation och behov (ibid.). I Hällens och Sinisalos samlingsverk (2018) liksom Ekströms avhandling (2016) framhålls att det utöver socialtjänsten även finns annan professionell hjälp att tillgå våldsutsatta kvinnor. Beroende på kvinnans behov kan hon söka stödinsatser inom bland annat brottsofferjourer, frivilligorganisationer och religiösa samfund (ibid.). Den ideella sektorn utgörs främst av ideellt organiserade kvinnojourer, vilka ofta arbetar på uppdrag av socialtjänsten genom att erbjuda utsatta kvinnor och medföljande barn fysiskt skydd och stöd (Hällen & Sinisalo 2018).

Svenska rapporter framhåller att många kvinnor som blir utsatta för våld i nära relationer undviker att söka hjälp och anmäla brott även om de erfar allvarliga konsekvenser. Enligt BRÅ (2014) har enbart 7 procent av de kvinnor som utsätts för våld haft kontakt med socialtjänsten och 5,6 procent med en kvinnojour och/eller brottsofferjour. Vidare polisanmälades en tredjedel av allt relationsrelaterat fysiskt våld mellan åren 2005 till 2007, och vad gäller sexuellt respektive psykiskt våld anmälades en fjärdedel av de totala antal relationsbrotten under samma år (Hradilova Selin 2009). Detta resulterar inte bara i ett stort mörkertal utan även i att en stor andel våldsutsatta kvinnor inte får den hjälp de behöver. I BRÅ:s (2014) rapport framgår att 38 procent av alla våldsutsatta kvinnor uppger att de inte får sina behov tillgodosedda, vilket leder till konstaterandet att de insatser som samhället erbjuder våldsutsatta kvinnor inte alltid möter kvinnornas behov av stöd.

3. Tidigare forskning

I detta kapitel placeras vår studie in i ett större forskningsfält utifrån svensk såväl som internationell forskning. Forskning om våld i nära relationer i allmänhet är mycket omfattande, varmed en avgränsning utifrån kunskapsintresset har gjorts. Inledningsvis beskrivs våldsutsatta kvinnors behov av stöd för att vidare relatera detta till de stödinsatser som erbjuds samt brister i det sociala arbetet. I relation till de avsnitt som behandlar våld i nära relationer, och sedermera socialt arbete och krishantering under den pågående pandemin, bör poängteras att forskningen fortfarande befinner sig i ett utvecklingskede. Avslutningsvis redogörs för en sammanfattning av den tidigare forskningen.

I vår sökning efter tidigare forskning har vi i första hand använt oss av databaserna ProQuest och Scopus. Följande sökord har främst använts: ”social support”, ”social work”, ”battered women”, ”domestic violence” samt ”intimate partner violence”. Tidigare forskning har dessutom sökts med kedjesökning då vi hämtat inspiration från andra forskningsartiklar som är relevanta för ämnet.

3.1 Våldsutsatta kvinnors stödbehov

Våldsutsatta kvinnors behov av stöd är ett välstuderat område inom såväl nationell som internationell forskning. Berglund och Witkowski (2019) har i sitt antologikapitel visat att de skador som kvinnor drabbas av till följd av våld i nära relationer ofta medför ett omfattande stödbehov. De menar vidare att behovet av stöd är individuellt och varierar utifrån säkerhetsrisker såsom våldets allvarlighetsgrad. I relation till detta skriver Enander och Nilsson (2019) att kvinnans behov av stöd utgår från kvinnans aktuella situation, där läget kan vara mer eller mindre akut. Amerikansk forskning lyfter fram våldsutsatta kvinnors behov av ett holistiskt stöd från samhället, där exempelvis ekonomiskt, praktiskt och psykosocialt stöd samt barnomsorg och rådgivning kopplas samman (Gillis et al. 2006). I sin reviewartikel undersöker Hahn och Postmus (2014) våldsutsatta kvinnors tillfälliga och långsiktiga ekonomiska stödbehov. Resultatet pekar på att frigörelse från ekonomisk utsatthet många gånger är ett första och avgörande steg för kvinnornas fortsatta livssituation. Slutsatsen dras dock att ekonomiskt stöd i sig

självt ofta är otillräckligt. Vidare poängterar Hydén (1999), i sin forskning om våldsutsatta kvinnors behov av stöd under och efter uppbrottsprocessen, vikten av att kvinnorna ges möjlighet till stödsamtal och skydd på exempelvis en kvinnojour. I Enanders och Nilssons (2019) forskning framhålls att våldsutsatta kvinnor utöver tillfälligt boende vanligtvis är i behov av hjälp att finna en permanent bostad.

3.2 Stödinsatser som erbjuds till våldsutsatta kvinnor

Ekström har i sin forskning intresserat sig för socialtjänstens ansvar och insatser för att möta våldsutsatta kvinnors stödbehov. I en forskningsartikel från 2018 åskådliggör hon att den svenska socialtjänsten har blivit en av de främsta aktörerna vad gäller stöd för kvinnor som lever eller levt i våld i nära relationer. Resultatet pekar på att skyddat boende, ekonomiskt bistånd och stödsamtal är huvudsakliga insatser som de flesta socialtjänster erbjuder. Ekström (2014) visar även att professionella stödinsatser har positiv inverkan på våldsutsatta kvinnors självkänsla samt i besluttandet om att lämna en våldsam partner. Skyddat boende, som är en central insats i detta sammanhang, erbjuder socialtjänsten oftast via avtal med lokala kvinnojouren. Kunosson (2020) betonar just betydelsen av kvinnojourens arbete, som består av rådgivning, stöd och skyddat boende till våldsutsatta, samt opinionsbildning. Kvinnojouren kan också bidra till samhörighet mellan kvinnor som befinner sig i liknande situation.

Ekström (2017) har vidare undersökt socialarbetares erfarenheter av sambandet mellan våldsutsatta kvinnors stödbehov och vilket stöd som erbjuds. Resultatet visar att det av olika anledningar kan vara svårt att tillgodose kvinnornas behov, särskilt vad gäller det långsiktiga stödet i form av tillgången till stabilt boende och anställning. Den svenska forskningen går här i linje med internationell forskning som lyfter systemiska barriärer, såsom utmaningar på arbets- och bostadsmarknad, för våldsutsatta kvinnor (Kelly, Sharp & Klein 2014; Clough et al. 2014). Forskning framhåller dessutom att våldsutsatta kvinnor ibland undviker att söka stöd hos professionella myndigheter och verksamheter. Ekström (2014) visar att en bakomliggande orsak kan vara att kvinnorna först vänder sig till sin privata sfär. I en jämförande studie visar Dufort, Hellner Gumpert och Stenbacka (2013) att äldre kvinnor inte söker stöd i samma omfattning som yngre kvinnor, vilket kan bero på

att äldre kvinnor ofta har högre utbildning samt ett större socialt nätverk. Ekström (2016) menar vidare att det finns ett samband mellan våldets allvarlighetsgrad och hjälpsökande, då tendensen att söka hjälp ökar när våldet blir allvarligare.

Svenska forskare har studerat olika kommuners, myndigheters och verksamheters skiftande arbetssätt. Beroende på var en våldsutsatt kvinna är bosatt samt vilken socialarbetare hon kommer i kontakt med, kan hon bli erbjuden skilda stödinsatser (Ekström 2018). Hoppstadius (2020) har i sin avhandling studerat hur arbetet mot mäns våld mot kvinnor i nära relationer påverkas av rådande normer och föreställningar i samhället. Resultatet visar att samhällsaktörers olika uppfattningar och förståelse för våldet är avgörande för vilka stödinsatser som erbjuds till våldsutsatta kvinnor och hur de är utformade. Slutsatsen samstämmer med resultatet i Ekströms (2016) avhandling, där det poängteras att stödet till våldsutsatta kvinnor påverkas av socialarbetares kunskap om och syn på vilka kvinnor som ska få stöd och vilket stöd de ska få. Ekström (2016; 2018) visar även att socialarbetares handlingsutrymme är avgörande för vilket stöd som erbjuds och dess kvalitet.

3.3 Brister i det sociala arbetet

I den svenska forskningen noteras brister i det sociala arbetet som en viktig förklaring till att våldsutsatta kvinnor upplever att deras behov inte tillgodoses samt att de undviker att söka stöd. Resultatet i Ekströms (2016) avhandling visar att en anledning till undvikande av stödsökande hos socialtjänsten kan vara negativa erfarenheter i kontakt med socialsekreterare. Bland annat vittnar kvinnor om hårda och orimliga krav, otrevligt bemötande samt bristfällig kunskap hos professionella. Vidare skriver Enander och Nilsson (2019) att socialarbetare och det sociala arbetet i stort har kritiserats för att se våldsutsatta kvinnor som en homogen grupp. Ljungwald och Svensson (2007) lyfter fram ett motsvarande perspektiv, då de synliggör socialarbetares kategoriella förståelse av våldsutsatta kvinnor. Liknande resultat kan även urskiljas i Hoppstadius (2020) artikel, där avsaknad av strukturell förståelse av våldet poängteras. Sammantaget visar resultaten från de fyra studierna att ett helhetsperspektiv är viktigt för att tillgodose kvinnornas komplexa behov och för att våldet liksom ojämställdheten ska kunna motverkas.

Internationell forskning på området uppvisar samstämmiga resultat med den svenska forskningen. Gillis et al. (2006) har undersökt våldsutsatta kvinnors erfarenheter av våld i hemmet inom det kanadensiska rättsväsendet. Resultatet indikerar att kvinnorna i studien upplever utmaningar i mötet med polis, domstol och socialtjänst. Exempelvis erfar de diskriminerande attityder och metoder inom myndigheterna. Vidare belyser Keeling och van Wormer (2011) brittiska kvinnors missnöje med socialtjänstens bemötande och behandling. Författarna menar bland annat att kvinnorna utsätts för skam- och skuldbeläggning, höga krav samt hot och tvång. Även andra forskare visar att bristande förtroende för myndigheter och rättsväsende, utifrån respektlöst beteende och stereotypa attityder, utgör hinder för att söka hjälp och polisanmäla våldet (Ekström 2016; Nylén 2020; Jordan 2004).

Forskning betonar dessutom, ur ett allmänt perspektiv, den svenska socialtjänstens brister inom digitalisering. Resultatet i Svenssons och Larssons (2018) studie pekar på att en mer digitaliserad socialtjänst skulle gynna möten och relationen mellan klient och socialarbetare genom effektivisering av den digitala kommunikationen vid förhandsbedömningar och utredningar. Även om fysiska möten har en beprövad positiv och relationsskapande effekt kan klienter, särskilt unga, undvika att söka hjälp på grund av en uppfattning av att sådana möten är genant och stigmatiserande.

3.4 Covid-19 pandemin

Internationell forskning på området betonar att covid-19 pandemin kan ha allvarliga konsekvenser för kvinnor som blir utsatta för våld i nära relationer. Resultatet i Kaukinens (2020) studie visar att isolering och brist på kontakt med utomstående möjliggör en ökning av förövarens kontrollbeteende och våldsutövande. Kvinnan kan även hindras från att söka professionellt stöd i de fall där förövaren kontrollerar hennes åtkomst till telefon, dator och annan teknik. Kaukinen lyfter dessutom fram ökad oro och stress till följd av den mentalt och ekonomiskt ansträngda situationen som en orsak till eskalering av våld i hemmet under pandemin. I sin amerikanska studie granskar Connor et al. (2020) pandemins samband till våld i nära relationer och könsbaserade skillnader inom hälso- och sjukvård samt det ekonomiska och sociala systemet. Författarna betonar begränsade resurser och fullbelagda skyddade boenden till följd av pandemin, samtidigt som risken för smittspridning bland de

boende är stor. Därutöver tycks professionellas möjlighet att upptäcka kvinnor som lever i våldsutsatthet försvårats.

3.5 Socialt arbetet under press och kris

Forskning tydliggör vikten av att ha en beredskapsplan inför och under kriser. Bland annat undersöker Rapeli (2017) vad som går att lära från det finska sociala arbetets beredskap för att utveckla framtida ingripanden och användning av socialt kapital under samhällskriser. Med socialt kapital menas i studien lokala, regionala och statliga samverkansaktörer. Resultatet betonar vikten av att en krisberedskapsplan inom socialt arbete utvecklas samt att socialt kapital förstärks, innan och efter en kris inträffar. En svensk forskare som ägnat krisberedskap vetenskaplig uppmärksamhet är Björngren Cuadra (2016). I sin artikel visar hon hur socialarbetarna i studien inte getts möjlighet att skaffa sig grundläggande förståelse och kunskap inom krisberedskap. Resultatet antyder att de inte heller fått möjlighet att delta i beslutsprocesser gällande krisberedskap, vilket skulle medföra positiv utveckling hos socialtjänsten, inte minst genom ökad kunskap.

3.6 Sammanfattning

Den tidigare forskningen visar sammanfattningsvis att samhällets stödinsatser till våldsutsatta kvinnor är utformade så att de ska matcha behovet av stöd. Forskningen är emellertid tämligen samstämmig i att det stöd som socialtjänsten, via kvinnojourer, erbjuder inte alltid tillgodoser kvinnornas omfattande och komplexa stödbehov. Flera studier pekar också på att många kvinnor undviker att söka stöd och polisanmäla övergreppen, bland annat på grund av misstroende för myndigheter och rättsväsende. Bristfällig kunskap, avsaknad av helhetsperspektiv samt otrevligt bemötande hos professionella och i det sociala arbetet lyfts fram som bakomliggande orsaker. Vidare visar den tidigare forskningen att olika kommuners och verksamheters stödinsatser varierar beroende på vilket handlingsutrymme de har samt på deras förståelse för problemområdet. Den forskning som hittills är gjord på området visar att pandemin av olika anledningar kan innebära negativa konsekvenser för våldsutsatta kvinnor. Slutligen betonar forskare att det sociala arbetet och dess krisberedskap behöver utvecklas och förstärkas både innan och efter en samhällskris såsom covid-19 inträffar.

4. Teoretiskt ramverk och begrepp

I detta kapitel presenteras studiens teoretiska utgångspunkter och begrepp, vilka används till tolkning och förklaring av det insamlade empiriska materialet. Det teoretiska ramverket utgörs dels av feministisk teori om mäns våld mot kvinnor, i synnerhet av begreppet coercive control. Vi menar att begreppet, som syftar till att ge en allmän förklaring av mäns kontrollmekanismer, möjliggör reflektion kring hur våldet har förändrats i förhållande till covid-19. Vi har dessutom hämtat inspiration från det organisationsteoretiska fältet då vi diskuterar professionellas handlingsutrymme. Detta för att på en övergripande nivå förstå hur socialarbetarnas handlingsutrymme påverkas i relation till covid-19 och den implementering av riktlinjer det inneburit.

4.1 Coercive control

Coercive control är ett begrepp som har sitt ursprung i den feministiska teorin, ett teoretiskt ramverk som utgår från strukturella perspektiv i förklarandet av makt och könsdominans (Peterson 1987). Enander (2008) presenterar i sin avhandling en beskrivning av feministisk teori om mäns våld mot kvinnor, där den centrala idén är att våldet både skapar och upprätthåller mäns makt över kvinnor på såväl individ- som samhällsnivå. Kvinnan är underordnad inom heterosexuella parrelationer, i ett samhälle där manlig makt och dominans ligger till grund för och kopplar samman alla former av kvinnovåld. Mäns våld mot kvinnor kan således förklaras som en social struktur i sig, men bör inom feministisk teori även betraktas som en understruktur i patriarkatets mer omfattande sociala system (ibid.). Patriarkatet definieras av Walby (1990) som ett system av sociala strukturer och metoder där män dominerar, förtrycker och utnyttjar kvinnor. Feministiska forskare har vidare beskrivit de vanligast företrädande övergreppen isolering, verbala trakasserier, hot samt fysiskt och sexuellt våld, som allvarliga kontrollerande strategier vars syfte är att säkerställa dominans över kvinnan i relationen och vidare mellan könen i ett större samhällsperspektiv (Enander 2008).

För att förstå hur mäns makt och kontroll används för att underställa kvinnor har DAIP Duluth utformat en allmänt känd modell som representerar strukturella dimensioner av mäns våld mot kvinnor. Modellen framställer fysiskt och sexuellt våld som hjulets nav medan ekrarna som upprätthåller hjulet inkluderar olika former av ekonomiskt och emotionellt våld.

Figur 1. Duluth modellen – makt- och kontrollhjulet

<https://www.theduluthmodel.org/>

Den brittiska sociologen Evan Stark har en betydande roll inom den feministiska teorin, inte minst på grund av hans utveckling av begreppet coercive control. Kärnan i teorin om coercive control utgörs av att manliga våldsförövares kontroll över den kvinnliga partnern liknas vid de nedbrytande tekniker och det frihetsberövande tvång som kriminella utsätts för i fängelset (Stark 2009:203). Begreppet beskriver med andra ord den strategiska teknik som män använder sig av för att

kontrollera och underordna kvinnor, och som berövar hennes mänskliga rättigheter. Dessutom belyser termen strukturellt förtryck och samhällslig ojämlikhet som bakomliggande orsak till mäns våld mot kvinnor, genom vilka mannens våldshandlingar legitimeras (Stark 2009:204–205).

Stark (2009:198–199) menar att teorin ringar in dynamiken i parrelationer som präglas av manlig dominans och kvinnlig underordning. Att våldsutsatta kvinnor blir fångar i sitt eget hem kan, enligt Stark, förklaras genom att förövarens våld, kontroll och manipulation begränsar kvinnans rätt att leva sitt liv som hon vill (ibid.). Våldsutövande män använder metoder såsom isolering, hot och nedbrytning för att inskränka kvinnans rörelsefrihet och beröva hennes personliga resurser, vilket kan leda till negativa konsekvenser för hennes ekonomiska och sociala såväl som fysiska och psykiska välbefinnande. Det kan handla om kontroll över kvinnans tillgång till information och kommunikation genom övervakning av hennes personliga tillhörigheter såsom mobiltelefon, dator och post. Avlyssning av telefonsamtal samt kontroll av e-post och internethistorik är exempel på hur detta sker (Stark 2009:209). Kontrollen kan vara så grov att kvinnan förbjuds att överhuvudtaget lämna hemmet, vilket hindrar henne från att gå till arbetet eller att få stöd från professionella såväl som familj (Stark 2009:208). Stark (2009:206) betonar vidare att våldsförövare ofta gör allt i sin makt och använder de medel de har, vilket innebär att de ofta utnyttjar kvinnans personlighet, individuella upplevelser och omkringliggande situationer för att kontrollera henne.

Kontrollen medför att kvinnan i stort sett inte kan göra någonting i hemlighet för mannen, vilket innebär att hennes förmåga till motstånd och möjlighet till flykt och stöd försvåras (Stark 2009:209). Genom förnedrande verbala och fysiska övergrepp bryter mannen ner kvinnan och hennes självkänsla och identitet. Konsekvenser kan vara skuld- och skamkänslor, begränsade sociala kontakter, ekonomisk utsatthet samt bristfälliga eller obefintliga framtidsplaner. Begreppet coercive control belyser sammantaget våldsutsatta kvinnors extrema utsatthet och beroendeställning gentemot den manliga förövaren (Stark 2009:200). I ett samhällsligt perspektiv har kvinnor dessutom generellt sett lägre utbildning, mindre yrkesvana och lägre lön än män. Strukturella faktorer såsom orättvisor på bostads- och arbetsmarknad utgör

därför ett stort hinder för kvinnor i allmänhet, och våldsutsatta kvinnor i synnerhet, att leva självständiga liv (Stark 2009:212).

4.2 Professionellas handlingsutrymme

Begreppet handlingsutrymme utgår från ett organisationsteoretiskt perspektiv, som bland annat syftar till att beskriva och förklara organisationers framväxt, funktion, utbredning och förändring (Johansson 2015a). De vars handlingsutrymme åsyftas är därmed de professionellas. Begreppet betonar till vilken grad yrkesverksamma styrs i sin arbetsroll av mål, lagar och riktlinjer och vilket utrymme som därmed lämnas för egna tolkningar (Blomberg & Dunér 2015). Med avsikt att skapa förståelse för hur professionellas handlingsutrymme påverkas av ökat införande av riktlinjer och regler lyfter Ponnert och Svensson (2015) fram en organisationslogik. Logiken utgår från att människobehandlande organisationer är underställda demokratisk och politisk styrning, vilket innebär att de tvingas implementera beslut som överordnade politiska organ fattar. Samhället och staten formar med andra ord krav som gör att organisationerna måste skapas och bedrivs på särskilda sätt, vilket påverkar arbetsuppgifter, metoder och resurser. Ur ett perspektiv är det nödvändigt för att verksamheten liksom de anställdas arbete och kunskap ska kunna utvecklas, å andra sidan medför det inte sällan ökad standardisering och minskat professionellt handlingsutrymme då de lagar och regler som beslutas tenderar att fokusera på organisationens snarare än klientens bästa (ibid.).

Inom ramarna för det organisationsteoretiska fältet återfinns Michael Lipskys (1980:2010) välkända begrepp street-level bureaucracy, eller i svensk översättning, gatubyråkrati. Begreppet skildrar organisationens interna maktförhållande mellan ledning och underlydande personal, då det belyser karaktäristiska drag hos professioner och offentliganställda tjänstemän som utför klientnära myndighetsutövning. Lipsky (2010:13) menar att gatubyråkrater innehar politiska roller som bygger på två sammanhängande aspekter av deras positioner, där de dels erhåller hög grad av handlingsutrymme i genomförandet av sitt arbete, dels en relativ självständighet från organisationen. Gatubyråkratens underställda status gentemot förvaltningens rutiner och lagstiftning samtidigt som de ges utrymme för egna bedömningar, innebär att de har en obegränsad arbetsbelastning men begränsade

resurser att handla med (Lipsky 2010:29). Gatubyråkrater hamnar således i konflikt mellan att å ena sidan möta de klientorienterade behoven och å andra sidan följa de organisatoriska målen. I teorin har socialarbetaren möjlighet att bestämma vilka insatser och stöd utsatta klienter ska få, men i praktiken styrs de av organisatoriska krav på effektivisering och besparing. Det stora dilemma för socialarbetare är därför om de ska förse klienten med individuellt anpassat stöd eller allmängiltiga insatser oavsett behov (Lipsky 2010:44–45).

Ur det organisatoriska perspektivet är gatubyråkrater en resurs som ska användas för att utföra en uppgift. Till följd av uppgiftens natur upplever de anställda emellertid sin arbetssituation som individer snarare än som en grupp, vilket innebär att de på eget ansvar måste fatta beslut som kan få livsavgörande konsekvenser för klienten (Lipsky 2010:31). En utmaning i arbetet kan utgöras av gatubyråkraters osäkerhet av att sakna, eller uppleva sig sakna, personliga resurser i relation till de förväntningar och krav som ställs på dem (Lipsky 2010:30). Bland annat förväntas gatubyråkrater använda sin kunskap, skicklighet och position för att förespråka klienterna och hjälpa dem att få det stöd och insatser som de behöver (Lipsky 2010:72). Andra organisatoriska faktorer som inskränker gatubyråkraters arbete är det administrativa arbetet i form av att fylla i blanketter och liknande som tar betydande tid från klienterna. Sammantaget kan det medföra att de i många fall inte lyckas uppnå sitt tillskrivna ansvar att utreda, bedöma och åtgärda klienters behov (Lipsky 2010:31). Teorin betonar korrelationen mellan graden av verksamhetens legitimitet och autonomi som viktiga aspekter gällande detta. I takt med att legitimiteten ökar, ökar även autonomin. Verksamhetens roll och inflytande inom människobehandlande organisationer är följaktligen inget gatubyråkraterna kan förgivetta, utan ett förtroende som måste förvärfvas genom implementering av regler och riktlinjer som utgår från samhällets normer och värderingar (Johansson 2015b).

5. Metodologiska överväganden

I följande kapitel beskrivs studiens metod samt tillvägagångssätt. En redogörelse för studiens urvalsprocess, genomförande av intervjuer, bearbetning av empiri samt analysmetod presenteras. Slutligen förs en diskussion av studiens tillförlitlighet och de forskningsetiska överväganden som har gjorts under uppsatsprocessens gång.

5.1 Metodval

Uppsatsen bygger på kvalitativ forskning där sammanlagt sju semistrukturerade intervjuer har genomförts. Vad gäller val av metod, beror det till stor del på studiens forskningsfråga. Kvale och Brinkmann (2014:143) hävdar att studier som strävar efter att utveckla en förståelse för hur någonting upplevs fördelaktigt kan använda en kvalitativ metodansats. Då vår studie ämnar undersöka hur socialarbetare upplever mäns våld mot kvinnor i nära relationer utifrån covid-19, föll valet således på att genomföra kvalitativa intervjuer. Fördelen med kvalitativa metoder är att studiedesignen är öppen och flexibel i den mening att forskaren kan anpassa sig utefter den data som samlas in (Jacobsen 2012:97). Intervjuer ger vidare möjlighet att lyfta fram intervjupersonernas enskilda erfarenheter, tankar och känslor kring problemområdet. Det innebär att intervjupersonerna ges möjlighet att yttra det som är viktigt för dem samt att de inte reduceras till mätbara siffror (ibid.). Dessa individuella upplevelser representerar dock nödvändigtvis inte gemene man. Kritik som riktats mot vårt val av metodansats är således att det inte går att uppnå en generaliserbarhet som med kvantitativ metod, vilken bättre sägs presentera en allmängiltig sanning (Bryman 2018:484). Vi menar emellertid att det inte endast är studiens generaliserbarhet som är avgörande för dess relevans. En kvalitativ metod kan nämligen enligt Bryman (2018:486) bidra till att lyfta fram reflektioner som är av vikt för studien, något som troligtvis hade missats vid exempelvis en kvantitativ enkätstudie som endast ger korta svar på specifika frågor.

5.2 Urvalsprocess

Totalt har sju socialarbetare som arbetar med våld i nära relationer intervjuats. Till följd av den korta tid vi haft till vårt förfogande, samt med hänsyn till Kvales och

Brinkmanns (2014:156) resonemang om intervjuer, föll detta antal naturligt. Av de sju arbetar tre på kvinnojour, tre inom socialtjänsten samt en inom arbetsmarknads- och socialförvaltningen. Vi utgår från en bred definition av socialt arbete (IFSW 2014), vilket innebär att begreppet socialarbetare inte nödvändigtvis medföljer att personen har socionomexamen. Två av intervjupersonerna fick vi kontakt med via våra respektive handledare under den verksamhetsförlagda utbildningen vi hade föregående termin på socionomprogrammet. Vi kan i detta avseende därför inte anses haft kontroll över urvalsprocessen, vilket enligt Jacobsen (2012:227) kännetecknar ett bekvämlighetsurval. Resterande intervjupersoner kom vi i kontakt med genom att söka upp mejladresser till olika myndigheter och verksamheter. Precis som Bryman (2018:498) skriver, har majoriteten av intervjupersonerna således valts ut genom ett målinriktat urval, med syftet att genom sina särskilda egenskaper besvara studiens forskningsfrågor. Med utgångspunkt i frågeställningen har samtliga intervjupersoner erfarenhet av att arbeta med mäns våld mot kvinnor i nära relationer under den pågående covid-19 pandemin. Det bör även poängteras att urvalet främst avgjordes utifrån frivillighet och personligt intresse att medverka.

Vi fick förhållandevis litet gensvar bland de presumtiva intervjupersonerna. Ett flertal av dem hade inte möjlighet att medverka på grund av covid-19 och den ökade tidsbrist samt arbetsbelastning som det medfört. Urvalet har därför inte alltid varit ett förstahandsurval utan vi har behövt skicka ut informationsbrev och förfrågan om att delta i omgångar. Sammantaget resulterade detta i att vi fick vända oss till verksamheter även utanför Göteborg. Utifrån att vi lämnade öppet för personliga intervjuer ville vi undvika ett alltför stort geografiskt utspritt område, varmed vi främst vände oss till verksamma inom Västra Götalands län. Vi har valt att inte presentera någon särskild information om intervjupersonernas respektive bakgrund. Främst för att säkra största möjliga anonymitet men även då vi anser det irrelevant utifrån studiens syfte.

5.3 Genomförande av intervjuer

Med avsikt att uppnå studiens syfte att undersöka socialarbetares enskilda upplevelser på bästa sätt, har valet fallit på användandet av en semistrukturerad intervjuguide. I enlighet med Brymans (2018:563) resonemang om att förbestämda

ämnen skapar struktur i intervjuerna, valde vi i förväg ut fyra följande övergripande frågeområden; inledande frågor, våld i nära relationer, covid-19 samt övrigt relevant. Således kunde även fokus på problemområdet bibehållas. Inom varje ämne formulerades öppna och relativt generella frågor med intentionen att lämna utrymme för fria uttalanden och reflektioner. Detta har ansetts ge informanterna möjlighet att styra riktningen i intervjun utefter vad de finner viktigt att berätta (Bryman 2018:561). Under varje huvudfråga valde vi att ha något mer ledande och specifika frågor som vi kunde använda oss av som följd- och/eller kontrollfrågor ifall den övergripande frågan inte gav oss den information vi sökte. Frågorna i intervjuguiden har, i enlighet med Kvale och Brinkmann (2014:165), följaktligen snarare använts som utgångspunkt under intervjuerna än följts till punkt och pricka.

På grund av rådande omständigheter utifrån covid-19 gjordes ett avvägande för att inte utsätta oss själva eller intervjupersonerna för onödiga risker. Vi beslöt oss för att erbjuda intervjupersonerna både intervjuer personligen, med beaktande av rådande smittskyddsrekommendationer, och digitalt via videokonferensverktyget Zoom. Samtliga föredrog dock intervjuer via Zoom. Som avrundning i intervjuerna frågade vi informanterna hur de upplevt att bli intervjuade på detta vis och om de ansåg att det hade blivit annorlunda i ett personligt möte. I likhet med Bryman (2018:582–583) uttryckte en majoritet att intervjusvaren inte blivit påverkade eftersom det kändes avslappnat och att de blivit vana vid digitala möten. En annan fördel med digitala intervjuer som framkom var att det är mindre tidskrävande och omständligt än personliga möten. Vissa intervjupersoner ansåg emellertid i linje med Jacobsens (2012:106) beskrivning att det hade varit mer gynnsamt att mötas i person. Bland annat framkom att det hade kunnat bidra till en bättre helhetsbild av varandra samt av arbetsplatsen, vilket kunnat medföra ett mer personligt och naturligt möte. Flera av intervjupersonerna beskrev att Zoom-intervjuer på så sätt är väldigt begränsande. Vi anser emellertid att användandet av Zoom liknar den beskrivning Jacobsen (2012:106) gör av personliga intervjuer i den aspekt att vi åtminstone haft möjlighet att observera intervjupersonens ansiktsuttryck och till viss del även deras kroppsspråk. Genomförandet av intervjuer via Zoom har också inneburit att vi inte har befunnit oss på samma plats som intervjupersonerna. En fördel med detta har varit att båda parter haft möjlighet att vistas i en naturlig miljö,

exempelvis har vi kunnat sitta i för oss välbekanta lokaler på universitetets campus. Enligt Jacobsen (2012:102–103) kan intervjuaren påverkas av vilken miljö som intervjun genomförs i, där en sådan naturlig miljö sägs ge upphov till naturliga svar. Det uppstod dessvärre störningsmoment under intervjuerna som kan ha haft negativ effekt på intervjuaren, något som Jacobsen (2012:103) lyfter fram som en nackdel med intervjuer i den naturliga miljön. Exempelvis resulterade en dörrknackning i att en av intervjuerna avbröts då intervjupersonen lämnade mötet i några minuter. Dessutom förekom vissa tekniska problem med kamerabild, mikrofon och ljud, vilket inte hade inträffat om intervjuerna genomförts i person.

Intervjuerna pågick i sin helhet mellan 50–60 minuter. Även om detta kanske är något i underkant av den optimala intervjulängden anser vi ha samlat in tillräcklig och relevant empiriskt material för att besvara studiens frågeställning, något som stärks av Bryman (2018:579). Samtliga intervjupersoner godkände att intervjuerna spelades in med både bild och ljud, vilket gjordes i en funktion via Zoom. En nackdel med medveten inspelning är att människor kan sluta sig och samtalet blir stelt och konstlat (Bryman 2018:579). En av intervjupersonerna uppgav i linje med detta en känsla av press av att bli inspelad. Vi upplevde att majoriteten av informanterna dock inte blev särskilt påverkade. Med stöd i vad Jacobsen (2012:104) poängterar kan en förklaring vara att den digitala intervjun gjorde inspelningen mer naturlig än om en bandspelare varit synlig framför dem. Det bidrog även till att vi kunde återblicka på ansiktsuttryck i transkriberingen samt presentera ordagranna citat i resultatdelen. Slutligen har båda två deltagit i samtliga intervjuer, där vi alternerade mellan att ansvara för intervjuguiden och att föra anteckningar. Anteckningarna möjliggjorde att viktiga följdfrågor kunde ställas samt underlättade bearbetning och analys av materialet (Jacobsen 2012:111).

5.4 Bearbetning av empirin

Eftersom studien baseras på en intervjuguide innehållandes huvudsakligen öppna frågor har det empiriska materialet behövt bearbetas noggrant för att det sedan ska kunna analyseras kvalitativt (Bryman 2018:259). Nackdelen med detta arbete är enligt Kvale och Brinkman (2014:220) att det är en svår och tidskrävande process, något vi samstämmer i samtidigt som vi funnit det intressant och givande. För att

undvika känslan av att stå inför en helt omöjlig uppgift, har bearbetning av det insamlade materialet, med stöd av Bryman (2018:579), skett fortlöpande under perioden vi genomfört intervjuer. Bland annat är inspelningen av varje intervju ordagrant transkriberad i direkt anslutning till genomförandet, då vi fortfarande haft samtalet färskt i minnet. Vi har valt att själva transkribera materialet, både för att uppnå en starkare anonymitet för intervjupersonerna och för att försäkra en god kvalitet av utskriften (Kvale & Brinkman 2014:221). Vi anser därutöver att det har gett oss god kännedom om materialet samtidigt som vi undvikt att gå miste om värdefull information, vilket varit av stor vikt vid analysarbetet. Transkriberingen är vidare gjord med huvudsakligt fokus på vad som sades.

I analysen har en presentation av citat från samtliga intervjupersoner använts i syfte att uppnå en bred representativitet och komplexitet av materialet. Citaten som återges har i enlighet med Bryman (2018:581) varsamt bearbetats för att både bli mer grammatiskt korrekta och mer lättlästa än vad en ordagrann samtalssituation vanligtvis medför. Samtidigt har vi försökt att inte redigera citaten så omfattande att intervjupersonerna har anledning att inte känna igen sig eller ifrågasätta det som återges. Ord inom “[]” har lagts till i ett förtydligande syfte och “[...]” markerar att delar av citatet har tagits bort. För att kunna bibehålla intervjupersonernas anonymitet, har vi vidare valt att avkoda citat där det framkom namn på personer, arbetsplatser eller städer, vilket också har markerats med en förklaring inom “[]”. Av samma anledning har vi valt att benämna informanterna med fiktiva namn.

5.5 Analysmetod

Studiens empiriska forskningsmaterial har analyserats med ett induktivt förhållningssätt och med hjälp av tematisk analysmetod. I linje med Brymans (2018:579) resonemang har vi med fördel påbörjat analysarbetet redan innan samtliga intervjuer var genomförda och transkriberade. På så vis har vi blivit medvetna om viktiga och vanligt förekommande mönster som vi velat beröra i kommande intervjuer. Tematisk analysmetod är bland de vanligast använda tillvägagångssätten att angripa insamlad kvalitativ data på (Bryman 2018:702). För att få god kännedom om det transkriberade materialet läste vi inledningsvis igenom

det mycket noggrant. Analysarbetet fortsatte sedan med kodning av materialet (Bryman 2018:707). I sökandet efter teman har vi i utifrån Brymans (2018:705) förklaring främst försökt urskilja likartade och återkommande citat i informanternas berättelser. Utefter dessa funna mönster formulerade vi sedan centrala teman som relaterar till studiens syfte och frågeställning. Här bör poängteras att analysen inte täcker materialet i sin helhet eftersom ett medvetet val gjordes att reducera bort information som var irrelevant för vår studie. Citaten under respektive tema fördelades sedan utifrån dess likheter in i tillhörande underkategorier, vilka är betecknade efter innehåll (Bryman 2018:704). Precis som Bryman (2018:706) skriver bidrog analysarbetet till en strukturerad analys, där vikten av våra teman belyses genom redogörelse för hur citat och teman relaterar till varandra samt hur de knyter an till den tidigare forskning och de teoretiska begrepp som presenteras i studien. Vidare kännetecknas ett induktivt förhållningssätt av att arbeta från empiri till teori, vilket innebär att det empiriska materialet har utforskats på ett öppet och fritt sätt (Jacobsen 2012:62). Även om vi redan innan analysarbetet spekulerade kring lämpliga teorier, har teorivalet varit öppet fram tills dess att de slutliga huvudtemana formulerades. Teorin har således till viss del varit närvarande vid analysarbetet, men utan att det för den delen ha styrt kodningen av materialet.

5.6 Studiens tillförlitlighet

Huruvida de kvantitativt inspirerade termerna reliabilitet och validitet är relevanta för samhällsvetenskapliga studier pågår diskussioner kring (Bryman 2018:465; Kvale & Brinkmann 2014:295). Vi har därför valt att istället använda oss av begreppen tillförlitlighet och äkthet, vilka sägs vara mer passande vid bedömning av kvalitativa undersökningar (Bryman 2018:467). I diskussionen kring studiens tillförlitlighet har vi utgått från de av Bryman (ibid.) presenterade kriterierna trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet samt styrka och konfirmera. Trovärdighet innebär att forskaren skildrar den sociala verklighet som intervjudeltagarna beskriver (ibid.). Då materialet är direkt inhämtat från intervjupersonernas egna berättelser av sina erfarenheter och upplevelser gör vi, i linje med Jacobsens (2012:164) uttalande, bedömningen att användning av sådan primärdata ger sanningsenlig och trovärdig information. Dessutom har vi genom kontrollfrågor, anteckningar och inspelning försäkrat oss om att vi inte misstolkat intervjuvaren.

Därför har vi kunnat delge ordagranna utdrag från intervjuerna i försök att transparent återge socialarbetarnas verklighet i största möjliga mån. Vidare har vi ämnat uppnå trovärdighet genom att efter examination av studien ge informanterna möjlighet till återkoppling av resultatet, vilket bidrar till att vi kan få bekräftelse på att vi uppfattat deras upplevelser korrekt (Bryman 2018:467).

Studiens överförbarhet går i linje med extern validitet och belyser huruvida studiens slutsatser och resultat går att generalisera till en mer omfattande population (Bryman 2018:468). Med hänsyn till användandet av en kvalitativ metodansats som innebär ett begränsat urval, har detta emellertid inte varit möjligt. Strävan efter att uppnå överförbarhet har således istället handlat om att dra adekvata teoretiska slutsatser (Bryman 2018:485). I linje med Kvaales och Brinkmanns (2014:57) resonemang har vi därför genomgående försökt tolka och förstå studiens empiri i relation till och med stöd av studiens tidigare forskning liksom teoretiska ramverk.

Studiens pålitlighet ses ofta som en motsvarighet till reliabilitet och kan bedömas utifrån öppenhet (Bryman 2018:468). I ett försök att uppnå kriteriet har vi valt att delge samtliga faser av uppsatsprocessen, däribland metodval, genomförande av intervjuer samt analysarbetet. Vidare har studien under hela processen granskats av en handledare samt sedermera av andra studenter och en examiner, som enligt Bryman (ibid.) bidrar till en kvalitetskontroll av studien. Studiens grad av pålitlighet kan också uppskattas genom kontroll av att den faktiskt undersöker det den avser undersöka (Kvale & Brinkmann 2014:297). Vi har av den anledning formulerat intervjufrågorna med intentionen att svaren ska ge goda förutsättningar att besvara studiens syfte och frågeställningar. Genom att låta läsaren ta del av studiens intervjuguide har vi även i detta avseende varit transparenta.

Genom att försöka undvika att våra personliga värderingar ska påverka studiens resultat och slutsatser har vi eftersträvat att uppnå det som Bryman (2018:470) framställer som kriteriet styrka och konfirmera. Detta har, med utgångspunkt i Jacobsens (2012:21) resonemang, skett genom att under uppsatsprocessen föra diskussioner kring vår egen subjektiva förförståelse. Granskning av studien från studenter och professionella kan vidare bidra till att fastställa detta (Bryman

2018:470). Bryman (2018:64) menar emellertid att en studie omöjlig kan vara helt objektiv, varmed vi utifrån ovanstående aspekter anser oss ha gjort vårt yttersta för att uppfylla kriteriet.

Det andra begreppet som används vid bedömning av kvalitativa undersökningar är äkthet, vilket är snarlikt och sägs bidra till, studiens tillförlitlighet (Bryman 2018:470). Att ge en rättvis bild av studiens problemområde och de uppfattningar som informanterna har om det (ibid.), kan enligt oss anses ha uppnåtts genom att vi under hela arbetets gång försökt vara värderingsfria samt att vi har återgett intervjupersonernas upplevelser i ordagranna citat. Genom att samtliga informanter kommer ges möjlighet att läsa den färdigställda uppsatsen har, de av Bryman (ibid.) beskrivna, kraven om både ontologisk, katalytisk samt pedagogisk autenticitet kunnat uppfyllas. Bland annat innebär det att intervjupersonerna kan få en bild av hur andra deltagare i studien har resonerat kring ämnet. Med förhoppning att intervjupersonerna reflekterar vidare kring sitt arbete med våldsutsatta kvinnor under pandemin, kan det enligt Bryman (ibid.) även betraktas som att de ges möjlighet att få en bättre insikt i problemområdet och därifrån att förändra sin egen liksom klienternas situation.

5.7 Forskningsetiska överväganden

Vi har under hela uppsatsprocessen gjort forskningsetiska överväganden, främst genom att förhålla oss till Vetenskapsrådets (2002) fyra forskningsetiska principer: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Det informationsbrev (se bilaga 2) som skickades ut till samtliga deltagare före intervju medverkan innehåller i enlighet med Kvale och Brinkmann (2014:107) bland annat studiens syfte och genomförande samt hur det insamlade materialet kommer att användas. Intervjupersonerna har, enligt oss, således givits all relevant information för att de ska kunna delta med ett informerat samtycke. Vid intervjuerna säkerställdes att intervjupersonerna hade tagit del av informationen, och dessutom gavs utrymme för eventuella frågor. Samtyckeskravet, vilket syftar till att deltagarna bestämmer över sin medverkan i studien (Vetenskapsrådet 2002), upprätthölls genom att vi inledningsvis läste upp en samtyckesblankett (se bilaga 3) vid varje intervju. Bland annat informerade vi om frivilligt deltagande samt

möjligheten att ta tillbaka samtycket när som helst under studiens gång. Samtliga intervjupersoner gav sitt muntliga samtycke till informationen, samt tillstånd till att intervjuerna spelades in. Vidare har hänsyn till intervjupersonernas konfidentialitet tagits genom att beakta deras rätt till anonymitet (Kvale & Brinkmann 2014:109). All insamling av material har följaktligen skett på ett säkert sätt med respekt för deltagarnas integritet, så att obehöriga personer inte kan ta del av det. Vidare har uppgifter som kan avslöja deltagarnas identitet eller annat anonymiseras genom borttagning av information såsom personnamn, verksamheter och arbetsplatser samt städer och kommuner. Slutligen har i informationsbrevet även redogjorts för nyttjandekravet, vilket enligt Vetenskapsrådet (2002) innebär att uppgifter som samlas in endast ska användas till forskningens ändamål. Det har försäkrats genom att lagra materialet på våra personliga enheter som ingen annan haft tillgång till. Därutöver har vi informerat om och utlovat att inspelningar, transkriberingar och dylikt raderas efter uppsatsens godkännande. Att följa alla dessa forskningsetiska riktlinjer har enligt oss varit en viktig förutsättning för socialarbetarnas trygghet att delge personliga upplevelser utan risk för negativa konsekvenser för varken sig själva eller för sin respektive verksamhet.

En ytterligare etisk aspekt som bör belysas är vad som kan vara problematiskt med att forska om våld i nära relationer. Först och främst är det viktigt att föra ett resonemang kring om personerna som medverkat i studien är försökspersoner eller informanter. I denna studie är intervjupersonerna utifrån Kalmans och Johanssons (2019) beskrivning att betrakta som informanter i den betydelse att vi intervjuat personer som har en yrkesmässig professionell roll och som besitter individuell kunskap och erfarenhet. Vidare måste beaktande till individskyddskravet tas, vilket innebär att studiedeltagare inte under några omständigheter får utsättas för någon form av skada (Vetenskapsrådet 2002). Med utgångspunkt i denna diskussion samt med hänsyn till att våldsutsatta kvinnor tillhör en särskilt sårbar grupp, skulle en etikprövning krävas innan eventuell intervju. Det blir inte enbart problematiskt med avseende till studiens utformning och tidsbegränsning, utan också för att vi berör känsliga ämnen som kan medföra icke-önskvärda konsekvenser för deltagarna. Därför har vi, utifrån Göteborgs universitets riktlinjer, gjort ett forskningsetiskt ställningstagande att inte intervju individer som har en pågående utredning eller

insats hos socialtjänst och/eller hälso- och sjukvård. Följaktligen har vi gjort avvägandet att låta studien syfta till att uppnå ett yrkesmässigt perspektiv av problemområdet istället för en klientorienterat sådant. Intervjupersonerna berättar om sina upplevelser av våldsutsatta kvinnors situation; de delger inte personliga berättelser av samma sensitivitet som om vi hade intervjuat kvinnorna själva. Ett sådant perspektiv, kan enligt Kalman och Johansson (2019) anses höja studiens etiska värde ytterligare.

5.8 Arbetsfördelning

Arbetet med uppsatsen har varit en gemensam process med jämn arbetsfördelning som mål. Båda har, så långt det varit möjligt, aktivt deltagit i samtliga delar under studiens gång och ett gott samarbete och god kommunikation har kunnat uppnås. Moment såsom intervjuer, transkribering samt analys har mer eller mindre till fullo genomförts tillsammans, och vid exempelvis tolkning och sammanfattning av litteratur har vi kontinuerligt fört resonemang och diskussioner sinsemellan. Andra delar, såsom formulering av avsnitten bakgrund, metod och teori, har vi ansett varit bättre lämpade för enskilt arbete, varmed vi delat upp ansvaret mellan oss. Stor vikt har i detta avseende lagts vid noggrann läsning av varandras textsammanställning, främst för att säkerställa att vi förstått innehållet likartat men även för att förbättra den språkliga framställningen. Därutöver har vi under hela processen skrivit i ett antal delade dokument. Således har båda haft full insyn i vad som skrivits samtidigt som vi haft möjlighet att arbeta på separata platser.

6. Resultat och analys

I följande avsnitt redogörs för de fyra övergripande teman som identifierats i studiens empiriska material. Dessa analyseras var och en i relation till de teoretiska begrepp och den tidigare forskning som presenteras i studien. De teman som presenteras är *I virusets skugga*, *Virusets symptom*, *Hosta eller Blåmärke?* samt *Ett modernt virus*. När vi har namngivit våra teman har vi låtit oss inspireras av uppfattningen att mäns våld mot kvinnor är egen pågående pandemi, dold i den nu rådande pandemin.

6.1 I virusets skugga

Ett återkommande ämne i det empiriska materialet var att våldsutsatta kvinnor isoleras i sina hem i högre utsträckning under pandemin. Isoleringen kan medföra att kvinnorna får svårt att söka hjälp och stöd, av både anhöriga och professionella, vilket kan resultera i ett stort mörkertal. Det var tydligt att tankar och upplevelser om dessa konsekvenser berörde intervjupersonerna känslomässigt, varmed vikten av att försöka uppmärksamma och upptäcka våldet betonades.

6.1.1 Ett liv i karantän

En gemensam upplevelse bland intervjupersonerna var att pandemin, utifrån krav på fysiskt avståndstagande och minimering av smittspridning, har inneburit en ökad isolering bland befolkningen i allmänhet och våldsutsatta kvinnor i synnerhet. Intervjupersonerna beskrev att männens kontroll- och maktutövande tenderar att öka då familjer eller par tvingas spendera mycket tid tillsammans på detta vis. Nedanstående utdrag ur en av intervjuerna är ett summerande citat som illustrerar flera av studiens övergripande teman. Citatet visar på en slående samstämmig uppfattning med vad Kaukinen (2020) lyfter fram i sin forskning om hur pandemin, till följd av bland annat social distansering och oro på arbets- och bostadsmarknad, påverkat förövares våldsbenägenhet i fel riktning.

Vi såg innan sommaren, ett onormalt lugn på något sätt. Det blev illa, inga placeringar, samtalen in minskade, och även om vi visste eller anade att det skulle bli såhär [...] så var det liksom en falsk trygghet eftersom man förstod att det här är ju inte på grund av att folk har det bra i sina hem. Utan vi vet ju att all forskning visar på att i kristider så mår folk sämre och våldet ökar, det blir en ökad stress och oro. Jag tänker att våldet byggs upp utifrån att man tvingas leva tillsammans, man förlorar

inkomst och barn kanske är hemma från skolan. Ja, svårare för kvinnan att ta sig ut och söka hjälp, hur skulle hon kunna göra det om hon tidigare kontrolleras så blir det ju inte enklare med [covid-19] liksom. – Sara

Saras skildring av att leva med varandra så nära inpå under en lång mentalt och ekonomiskt påfrestande tid leder till att mannens tendens till att utöva våld ökar, kan tolkas på två sätt. Såväl Duluths makt- och kontrollhjul som Stark (2009:209) poängterar att våldsförövare använder isolering för att kontrollera kvinnans rörelsefrihet och sociala kontakter. Dels kan den ökade kontroll som Sara beskriver tolkas som ett resultat av att mannen genom pandemin fått ökade möjligheter att använda isolering som kontrollstrategi. Dessutom är det möjligt att mannen inte behöver isolera kvinnan lika aktivt, då han så att säga fått ”hjälp” av samhället genom de rådande restriktionerna. Utifrån denna diskussion kan Saras citat utläsas som att klientärendena i våras minskade i antal på grund av att våldet getts möjlighet att öka samtidigt som kvinnan fått svårare att söka hjälp. I relation till Ekströms (2014) resonemang om att våldsutsatta kvinnor föredrar att vända sig till sin privata sfär för att få hjälp, görs tolkningen att pandemin utgör ytterligare ett hinder för stödsökandet. Även andra intervjupersoner framställde nämligen ökad isolering och kontroll under pandemin som en riskfaktor för att söka stöd för våldet från såväl professionella som närstående.

Jag tänker att [ökad isolering] absolut är en riskfaktor och att våldet får möjlighet att utökas och att den våldsutsatta inte får möjlighet att gå till sitt arbete eller gå till sin sysselsättning eller gå till sin skola. Hon kommer ifrån nätverket där hon ändå skulle ha möjlighet att ropa efter hjälp. – Johanna

Jag tror att ökad isolering har en jättestor betydelse [för kvinnans möjlighet att söka stöd]. Det innebär ju att vi inte kan skicka brev överhuvudtaget för att brevlådan kontrolleras, det blir svårare med allt när man är så isolerad. Han kontrollerar hennes samtal, han kontrollerar hennes SMS, han kontrollerar hennes internethistorik. Hur ska hon då våga kontakta någon? Jag tycker det är förödande den kontrollen och isoleringen för de är så viktiga i nedbrytningen av en person och nu är kvinnorna mer än någonsin kontrollerade och isolerade. – Astrid

Intervjupersonerna exemplifierar i citaten hur våldsutövande män kontrollerar kvinnans tillgång till information och kommunikation genom att konstant övervaka vilka hon pratar med och träffar. Utifrån Starks (2009:209) perspektiv om kontrollstrategier kan det förstås som att förövaren genom kontroll av hela kvinnans livsvärld får sin överordnade roll som man stärkt och bekräftad. Socialarbetarnas beskrivningar pekar på kvinnans rädsla över att mannen ska få kännedom om att hon har befintlig kontakt med socialtjänst eller andra professionella eller att hon

planerar att söka hjälp. Här kan, med stöd av kärnan i teorin om coercive control (Stark 2009:203), tolkningen göras att kvinnan således tvingas utstå våldet tills hon slits isär till ingenting. Cecilia gav emellertid ett motsatt perspektiv på ämnet. Visserligen instämde hon med att kvinnan å ena sidan kan bli särskilt avskärmad nu, men menade att pandemin å andra sidan kan göra så att hon faktiskt söker stöd.

Ibland kan det vara så att det krävs någonting väldigt speciellt för att man ska våga bryta livsmönstret. Många gånger är det så att en kvinna lämnar när våldet eskalerar och om det har varit ett kontinuerligt våld och nu när de är hemma och han helt plötsligt säger att han ska mörda henne, han kanske ska skära av halsen av hennes barn, då kan hon ta det sista steget för hon inser att "är jag kvar nu så kommer jag dö", eller "mina barn kanske dö", så det kan ju också bli ett incitament att våldet eskalerar och hon känner att "jag måste ta det här sista steget nu annars är det försent. – Cecilia

Cecilia lyfter fram att våldet på grund av isolering kan eskalera så pass mycket att kvinnan inser att hon måste söka hjälp och lämna relationen innan det riskerar att få dödliga konsekvenser för kvinnan och hennes eventuella familj. Likriktningen kan i detta sammanhang knytas an till det Ekström (2016) skriver om att tendensen att söka hjälp ökar med våldets allvarlighetsgrad. Socialtjänsten och kvinnojourer är vidare de viktigaste aktörerna att ge stöd och skydd till våldsutsatta kvinnor (Ekström 2018; Kunosson 2020). Även om kvinnorna vill söka hjälp, återstår dock frågan hur de ska få sina behov tillgodosedda under en, av socialarbetarna vittnad, samhällskris präglad av påtvingad isolering och bristande socialt arbete? Även Cecilia tycktes vara skeptisk till sin egen framhållna aspekt, då hon belyste myndigheters och verksamheters krav på symptomfrihet för att få vård och stöd.

Jag tänker att det inte bara är oss som det kan vara svårt att komma i kontakt med utan att överhuvudtaget kunna få stöd och hjälp blir svårt. Jag tänker om det är så att man behöver vård för symptom på grund av våldsutsattheten så är det inte säkert att man ens får komma till vårdcentralen om man är lite snuvig. Det kan även göra att hon kanske inte vill söka hjälp nästa gång för hon blev nekad den här gången, den enda gången hon hade tänkt be om hjälp så fick hon inte det och då är det ju kört, då kan man inte nå henne längre för vi sumpade den enda chans som vi hade. – Cecilia

Ovanstående resonemang tyder på att myndigheters regler och restriktioner under pandemin bidrar till att våldsutsatta kvinnor inte får det stöd de behöver. Denna framställning kopplar vi till forskning som konstaterar att negativa erfarenheter av socialtjänst och andra professionella tenderar att leda till ett bristande förtroende (se exempelvis Ekström 2016). Att bli nekad vård, även om det beror en pandemi, kan möjligen utgöra en sådan negativ erfarenhet som riskerar att kvinnor undviker

att vända sig till yrkesmässig expertis igen. Cecilia målar således upp en bild av professionellt misslyckande över att fånga upp våldsutsatta kvinnor i en tid då dem behöver det som mest. Utifrån denna diskussion drar vi slutsatsen att minskad kontakt med stödverksamheter i takt med ökad isolering inte är ett tecken på minskat behov, utan snarare tvärtom. Våldet går nämligen inte i karantän.

6.1.2 Smittspårning

I intervjupersonernas berättelser framträder en paradoxal upplevelse av att det under pandemin är viktigare än någonsin att uppmärksamma våldet, samtidigt som det är svårare än någonsin att lyckas med detta. Faktorer som enligt intervjupersonerna försvårar professionellas liksom allmänhetens möjlighet till insyn är social distansering och isolering i ett samhälle som allt mer stängs ner.

När man inte kan ha samma kontakt med lika många människor så är det också färre som kan märka av att det är någonting som inte stämmer. Det är ingen som kan märka en personlighetsförändring hos en kvinna, se att ett blåmärke dök upp eller att hon har slutat komma på möten, för nu är det ingen som går på möten så det är inte konstigt längre. Men det kanske var det enda sättet man hade kunnat upptäcka att det är någonting som inte stämmer i hennes liv. – Cecilia

Citatet kan tolkas som att lokalisering av våldet avsevärt försvåras med anledning av covid-19. Allteftersom kontakten med omgivningen minskar blir det desto svårare att uppmärksamma våldet såväl som att tillgodose kvinnornas stödbehov, något som knyter väl an till vad Connor et al. (2020) tidigare poängterat gällande professionellas möjlighet att upptäcka våldsutsatthet under pandemin. Sammantaget kan det för en våldsutsatt kvinna leda till total avsaknad av utomståendes perspektiv på sin situation, vilket inte enbart möjliggör att mannens våldsutövning kan fortlöpa utan dessutom eskalera. I Saras intervju belystes med detta motiv vikten av att omgivningen nu är än mer observanta på våldet.

Jag tänker att [...] allt elände ökar nu, men genom att prata om våldet, lyfta upp problematiken och uppmärksamma den, så tänker jag och tror och hoppas att omgivning, grannar eller anhöriga kan fundera kring någon man känner eller fråga "du hur är det?" det är längesen jag såg henne. Att vi fortsätter att prata om det så att det inte tystas ner liksom. – Sara

Vi kopplar Saras resonemang till Hoppstadius (2020) forskning, som visar att arbetet med våldsutsatta kvinnor påverkas av rådande normer och föreställningar i samhället. Eftersom våld i nära relationer är ett flitigt diskuterat ämne på agendan

just nu, inte minst då media lyfter fram pandemin som en riskfaktor till ökat våld i nära relationer, torde detta förändra såväl allmänhetens som professionellas agerande. En intervjuperson menade också att samhällelig uppmärksamhet av våldet kan ge upphov till att våldsutsatta kvinnor reflekterar över och inser allvaret i sin egen situation, vilket kan vara ett incitament för att lämna relationen. En annan aspekt som togs upp av intervjupersonerna på ämnet var myndigheters och verksamheters tillgänglighet under pandemin. En av dem var Johanna, som explicit belyste att socialtjänsten på grund av pandemin är svårkontaktbara.

Jag tänker att det dels är svårt att komma till oss till vår reception, det är en faktor. Jag tänker att en annan faktor är att man får svårt att ringa. En socialtjänst har inga mobilnummer, om man inte har direktkontakt med sina klienter liksom. "Sök hjälp hos socialtjänsten, här är mobilnumret", det finns ju inte. [...] Vi har diskuterat det jättemycket att hur kan vi gå ut med information, hur kan vi göra oss mer tillgängliga och sådär. – Johanna

Utöver de brister i det sociala arbetet som redogörs för i den tidigare forskningen (se exempelvis Ekström 2016), beskriver Johanna en bristfällig åtkomlighet. Bristerna, parallellt med isolering, menar vi kan få en betydande effekt för kvinnans möjlighet att bli uppmärksammas och få stöd. En annan intervjuperson beskrev även att pandemin begränsat det utåtriktade och opinionsbildande arbetet, då det blivit svårare att informera om sin verksamhet och om våldet. Johanna menar att särskild vikt därför behöver läggas vid samverkan.

Jag tänker att sända ut till alla professionella att nu behöver vi hjälpas åt att nå den här målgruppen. Det har vi gjort, vi har lyft den här frågan med människor på alla nivåer, både ledningsgrupper och politiker och även samverkan med vår folkhälsostateg, vad vi tillsammans kan göra för att uppmärksamma våldet. – Johanna

Ur citatet kan utläsas att covid-19 pandemin har bidragit till att verksamheterna behövt bortse från de maktförhållanden som enligt Ponnert och Svensson (2015) vanligtvis råder inom människobehandlande organisationer. För att ha möjlighet att hantera samhällskrisen och tillgodose kvinnornas behov, verkar de nu vara tvungna att samverka över maktöverskridande positioner. Resonemanget kan relateras till Rapeli (2017) som betonar vikten av att förstärka det sociala kapitalet på såväl lokal, regional som statlig nivå både före och efter en kris såsom covid-19 inträffar. Det bör här diskuteras huruvida en utformad samverkansplan redan innan pandemin hade möjliggjort att våldet enklare kunnat uppmärksammas och professionella nått

ut till fler kvinnor tidigare. Johanna lyfte vidare betydelsen av att ställa frågan om våldsutsatthet vid nybesök hos socialtjänsten för att kunna uppmärksamma våldet.

Det finns ett motstånd ibland från både chefer och politiker och enskilda handläggare till den här frågan och den är otroligt viktig att jobba med liksom. [...] Vi måste fråga om våldsutsatthet, det är en chefsfråga, men jag tänker att risken finns att det drabbar våra klienter om vi inte uppmärksammar våldet. Att fråga folk om deras alkoholvanor det är okej, men det jag har ju hört genom mina år att "varför ska vi ställa frågan om våld?". För mig är det inte någon skillnad på att fråga om alkoholvanor än våld, men det är otroligt viktigt att ha trygga medarbetare i den frågan. – Johanna

Ekström (2016) visar att stödet som erbjuds våldsutsatta kvinnor till stor del beror på socialarbetarens kunskap och syn på vem som ska erbjudas stödinsatser. En möjlig förklaring till socialsekreterares motvilja att fråga om våld kan därifrån vara, att det finns en avsaknad av kunskap om hur sådana typer av frågor ska ställas. En annan tolkning av socialarbetarnas motstånd, som tar stöd i Ponnerts och Svenssons (2015) förklaring, kan vara att de blir påverkade av den överordnade ledningens syn och värderingar på problemområdet. Om det föreligger ett motstånd från politiker och chefer, såsom Johanna menar, torde det i sin tur även sätta präge på de anställdas inställning. En inställning som kan få negativa följder för samhällets möjlighet att spåra våldet och ta det ut ur virusets skugga.

6.2 Virusets symptom

Med utgångspunkt i intervjumaterialet har en mängd konsekvenser för våldsutsatta kvinnor kopplade till pandemin identifierats. När konsekvenser har kommit på tal har det främst varit då intervjupersonerna upplever att våldets utformning har förändrats och blivit grövre. Sedermera har även negativa strukturella aspekter som covid-19 inneburit för våldsutsatta kvinnor betonats upprepade gånger.

6.2.1 Våldets mutering

Bland socialarbetarna kan ordentligt spridda uppfattningar kring ärendeökning under pandemin urskiljas. Även om den vanligast förekommande upplevelsen var att mäns våld mot kvinnor i nära relationer inte har ökat i antal fall till följd av covid-19, framkom även upplevelsen av att antal ärenden har ökat markant. Nedanstående två motsägande citat speglar denna variation på ett tydligt vis.

Det vi märker nu, det är en otrolig ökning. Varje vecka pratar vi om de ärenden som kommit in, och vi har väldigt många kvinnor som behöver erbjudas en samtalskontakt. Väldigt, väldigt många. – Sara

Vi har inte märkt någon jättestor skillnad under pandemin, jämfört med tidigare år. Det var ett tag i våras som vi kände att nu ringer det ju hur mycket folk som helst, men det var under några veckor och sedan gick det ner till det normala igen. Stödbehoven varierar ju och det går alltid i vågor hur många som söker sig till oss, så om det var kopplat till pandemin eller inte, det vet jag inte. – Helene

Socialarbetarna uttryckte, i enlighet med vad Enander och Nilsson (2019) tidigare påpekat, en medvetenhet kring att behovet av stöd är individuellt och skiftar utifrån kvinnans aktuella situation. Socialarbetarnas skilda upplevelser av huruvida antal våldsärenden har ökat eller inte under pandemin kan därifrån förklaras genom att inflödesströmmen av stödbehov ständigt varierar, vilket gör det svårt att med någon form av säkerhet se ett samband till covid-19. Något som enligt intervjupersonerna mer uppenbart kan kopplas till pandemin är att ärendekaraktern har förändrats. I intervjuvaren synliggörs flera exempel på nya former av mäns våld mot kvinnor.

I ett ärende får mamman inte träffa sitt barn fastän de bor i samma hus. Eftersom pappan är så orolig över att dottern ska bli sjuk av mamman, har han gett henne ett rum med en toalett och en hall, och resten av huset får hon inte vistas i utifrån att han säger att hon inte får smitta dottern med corona. Vi har också märkt att det finns fall där det ska vara rättegång och mannen skyller på corona, jag vet inte hur många gånger vissa män har haft coronaåterfall, de kommer inte på rättegången. Eller de säger att vi kan inte värdera huset för det får inte komma in någon just nu under corona. – Astrid

Vi har sett exempel på [kvinnor] som är i riskgrupp, där mannen kan hota med att gå ut på stan och sen komma in och liksom tränga sig på eller skrämmas att smitta henne. – Monica

Socialarbetarnas uttalanden vittnar om hur covid-19 pandemin tillåter förövare att utöva våld och kontroll på andra sätt än tidigare. Här konkretiseras Starks (2009:206) teori om att våldsutövande män använder alla möjliga medel för att kontrollera kvinnan. I citaten synliggörs hur männen utnyttjar både kvinnans personliga situation samt pandemin till sin fördel. I sämsta fall får mannen både ”hjälp” av samhället genom rådande restriktioner samtidigt som han får nya medel att kontrollera kvinnan. De olika våldsformer som Monica och Astrid beskriver kan med utgångspunkt i begreppet coercive control (Stark 2009:209) troligen få konsekvenser för samtliga delar av kvinnornas välmående. Duluth modellen framhåller hur våldsförövare precis som citatet visar använder barn för att utöva våld, i detta fall genom att ge kvinnan skuldskänslor över barnets hälsa. Mannens skrämseteknik att smitta en kvinna i riskgrupp med covid-19 gör vidare inte enbart psykisk skada utan kan, om hotet verkställs, rentav vara dödligt för henne. Även

andra intervjupersoner uttryckte en känsla av att klientärendena har blivit tyngre och våldet grövre under pandemin.

Nu [under] pandemin är våldet grövre, mycket grövre fysiskt våld, det värsta tänkbara. Kvinnor är i mycket högre grad traumatiserade och i behov av mycket mycket mera stöd från vården, stöd för trauma, PTSD, stöd av psykiatri, sjukvård. Långa behandlingsperioder liksom [...] Det känns som att när vi pratar om det och kvinnan beskriver det fysiska våldet nu, det är liksom inte klokt, jag tror inte det är sant men det är det ju. Det är som att det är mera frustration, det är så mycket kraft. Det är som att människor mår så dåligt överlag och det visar sig när det gäller hur kvinnan utsätts. – Sara

Jag tycker att jag hör mer desperation i ärendena. Det är mer förtvivlan, att kvinnorna känner sig mer utlämnade. Och det tar ju vi [socialarbetare] emot, så där har vi behövt hjälp själva, att tänka på sekundär traumatisering och så. Så vi håller ihop, vi har handledning i vår lilla grupp. – Astrid

Det som kan konstateras är att det inte bara är viruset som muterar utan även våldet. Utifrån Starks (2009:209) teori, må ökad isolering och kontroll medföra att våldet blir allvarligare på det vis som socialarbetarna skildrar. Det omfattande våldet leder enligt Sara till att kvinnorna får ett ökat behov av stöd, inte minst för sin fysiska och psykiska hälsa. Gillis et al. (2006) forskning om våldsutsatta kvinnors behov av ett holistiskt stöd från samhället, blir följaktligen än mer aktuellt under en pågående pandemi. Astrids citat, som belyser det grövre våldet utifrån ett organisatoriskt perspektiv, kan vidare relateras till Lipskys teori. Socialarbetarna i studien tycks nämligen ha, precis så som Lipsky (2010:30–31) beskriver om gatubyråkraters arbetssituation, ett enormt ansvar på sig att ta individuella adekvata beslut i dessa utmanande ärenden. Om de då saknar personliga resurser som behövs för att kunna hantera och bearbeta emotionella påfrestningar som kan uppkomma i samband med klientkontakter, kan det få negativa följder för deras välbefinnande. I vår mening skulle socialarbetares mående i praktiken kunna påverka klientstödet genom att socialarbetarens problemlösande och beslutstagande förmåga försämras. För att undvika sådan negativ påverkan, poängterar Astrid vikten av kollegialt stöd inom arbetsgruppen. Ett möjligt skydd för arbetsrelaterad stress och utbrändhet är att få reflektera kring ärenden och byta erfarenheter med andra kollegor, vilket de ges möjlighet till genom exempelvis handledning.

6.2.2 Social distansering

I intervjuerna betonade socialarbetarna pandemins konsekvenser för våldsutsatta kvinnor ur ett socialt perspektiv. Särskilt åsyftades begränsningen av kvinnornas sociala nätverk till följd av fysiskt avståndstagande och inställda aktiviteter.

I och med alla restriktioner, och att vara våldsutsatt allmänt, så kan man ju bli väldigt isolerad för att alla ens sociala kontakter bryts av, och då under en pandemi blir det ju värre och kanske svårare att skaffa sociala kontakter eftersom man inte ska träffas. Jag tänker mötesplatser är stängda, det har vi bland annat märkt av i det skyddade boendet om en kvinna varit intresserad av utbudet av aktiviteter för det är ju jättemycket aktivitetshus och föreningar för våldsutsatta personer som är stängt och då är det svårt att skaffa sig nya kontakter och också behålla de man redan har. – Monica

Med anledning av samhällets åtgärder, som citatet ovan vittnar om, kan det bli ännu svårare för en våldsutsatt kvinna att både upprätthålla sociala kontakter samt ingå bekantskap med nya. Att finna styrka och trygghet hos sin omgivning under uppbrottsprocessen kan således tänkas bli problematiskt i en tid där vi ska inta social distansering. Stark (2009:209) menar att isoleringen bland annat leder till att kvinnans sociala välbefinnande påverkas negativt, vilket också visualiseras i många av intervjuvaren. Vidare uppger intervjupersonerna att den rådande situationen därutöver har komplicerat samverkan mellan myndigheter och verksamheter.

Vi försöker ju annars ha ett samarbete med olika aktörer i [stad] och [stad] för att kunna skapa den här normaliteten att även om [kvinnorna] bor på ett skyddat boende och livet är väldigt traumatiskt och jävligt så kan man ändå få några fina stunder där emellan. Men det funkar inte riktigt nu, vi kan inte säga att “åh vi har samarbete med de här gå dit och ha kul”, nä för den aktiviteten var inställd. Vi brukade också stötta upp ekonomiskt med roliga aktiviteter att ge presentkort på lek och bus eller liknande, men det har ju också varit så där nu för vi följer ju hela tiden Folkhälsomyndighetens rekommendationer. – Cecilia

Cecilia lyfter upp sociala aktiviteter som en viktig aspekt för våldsutsatta kvinnors välbefinnande då det skänker henne både andrum och underhållning. Eftersom människobehandlande organisationer är underordnade politisk styrning (Ponnert & Svensson 2015), behöver verksamheter följa Folkhälsomyndighetens riktlinjer om kontaktundvikande. Restriktionerna tycks försvåra samverkan med andra aktörer och föreningar samtidigt som det leder till nedstängning av olika aktivitetsplatser, vilket kan ha negativ effekt för kvinnans livssituation och hennes mående. Vi föreställer oss att denna aspekt kan bli ännu mer påtaglig när en kvinna lämnar en våldsutsatt relation, och i synnerhet om uppbrottet sker akut, då det initialt kan innebära skyddat boende och i förlängningen flytt till annan kommun. Om kvinnan, i samband med att aktiviteter stänger till följd av covid-19, slits ifrån hela sin tillvaro kan hon hamna i en förödande och bekymmersam livssituation. Pandemins påverkan på kvinnornas sociala liv tar sig likaså i uttryck på kvinnojourer, då kvinnor med symptom måste isolera sig från andra kvinnor på boendet. Denna uppfattning delas av flera intervjupersoner, däribland Cecilia och Helene.

Vi har ju ett kollektivboende och om någon där får coronasymptom får den personen isolera sig. Ett tag hade vi en av våra lägenheter som stod tom för att man skulle kunna flytta ut dit om det behövdes. Man får liksom isolera sig mer på sitt rum om man får symptom och då behöver vi bistå med mat och såna saker för de har ju bara gemensamt kök och toalett. – Helene

Det är ju ett kollektiv vi har här [...] och om de boende blir förkylda så självmant stänger de in sig i sitt rum och så är de väldigt medvetna om hygien och att inte stå och snacka med de andra boende. [...] Och alltså det blir ju otroligt deprimerande att behöva sitta inne på ett litet rum. Inte få komma ut och inte få snacka med de andra, och måste passa sig när man ska stå i köket, ja det blir ju bara anpassning, och dom har ju haft ett helt liv med anpassning och nu så fortsätter det, det blir ju en ond cirkel. – Cecilia

Kvinnojourer syftar till att ge de boende möjlighet att dela erfarenheter och ingå gemenskap med andra kvinnor (Kunosson 2020). Citaten vittnar dock inte om ett gynnande koncept, snarare är upplevelsen att kvinnojourernas utformning av att vara ett kollektiv där flera kvinnor lever tillsammans kan ge negativa konsekvenser för kvinnan. Om kvinnorna har minsta symptom blir de nämligen utifrån riktlinjer och regler om smittorisk i kontrast till verksamhetens mål ytterligare isolerade. Det kan här urskiljas likheter med Connors et al. (2020) forskningsresultat som skildrar fullbelagda skyddade boenden med hög risk för smittspridning. I relation till smittorisk poängterade en annan intervjuperson att våldsutsatta kvinnor som är 70 år och äldre är en särskilt utsatt grupp under pandemin.

Om vi tänker på äldre kvinnor nu som inte ska umgås med någon, alltså 70 år då lever man ändå ett relativt aktivt liv, men om man inte ska träffa någon och lever i en våldsam relation, då tänker jag att det är farligt för den isoleringen blir ännu värre. Sen är det likadant där inom habiliteringen har man stängt korttidsboende, stängt avlastningar, kvinnorna tvingas gå där hemma. – Astrid

I Astrids resonemang belyses att samhällets restriktioner om social distansering är striktare för äldre människor eftersom de samtidigt utgör en riskgrupp utifrån covid-19. De kan med andra ord bli allvarligt sjuka om de smittas med virusets, och därför är det en samhällelig såväl som privat angelägenhet att noggrant följa dessa riktlinjer. Astrids citat skiljer sig följaktligen från tidigare forskning som visar att äldre kvinnor inte söker stöd i samma omfattning som yngre kvinnor då de vanligtvis har ett större socialt nätverk att vända sig till (Dufort, Hellner Gumpert & Stenbacka 2013). Pandemin verkar tvärtom resultera i att målgruppen är mer isolerad från sitt sociala nätverk än någon annan, vilket gör det särskilt besvärligt för henne att söka hjälp för våldet samt för omgivningen att uppmärksamma det.

6.2.3 Virusets höga hinder

Intervjupersonerna i studien redogjorde för att våldsutsatta kvinnors ofta är i behov av stöd att finna en permanent bostad samt en stabil arbetsanställning. Enligt deras upplevelse beror detta främst på att många kvinnor behöver flytta långt från sina hem för att börja om efter en relation i våldsutsatthet, något som knyter väl an till vad som tidigare poängterats gällande svårigheter att tillgodose långsiktigt stöd på grund av strukturella faktorer (Clough et al. 2014). Sett från ett sådant perspektiv borde det bli särskilt problematiskt i en tid då samhället till följd av en pandemi präglas av hög arbetslöshet och dyra bostäder.

De flesta [kvinnorna] är i behov av att hitta en ny bostad, behov av att hitta ett jobb, kunna få ekonomisk självständighet, som är helt avgörande för att komma bort från den beroendeställning som de är i till den här mannen som han tvingat på dem, det är inte så att hon själv valt det. Så det är klart att ytterligare hinder [på grund av pandemin] påverkar otroligt mycket. Det kan göra att hon känner "Nej jag orkar inte, det är för många hinder, det är lättare att gå tillbaka", för det är någonstans praktiskt sett enklare även om det inte är bra för en massa andra anledningar. – Cecilia

Intervjupersonerna lyfte fram osäkerhet på arbets- och bostadsmarknad som ett av de största motstånden i arbetet med våldsutsatta kvinnor. Sådana stora utmaningar och prövningar kan, menar socialarbetarna samstämmigt, medföra att kvinnan tvingas leva kvar i våldsutsattheten. Med ett feministiskt perspektiv kan situationen förklaras genom patriarkatets sociala system, där kvinnor är underordnade mäns makt och dominans även på en samhällelig nivå (Enander 2008). Cecilias upplevelse av att samhälleliga orättvisor begränsar kvinnans möjlighet att leva ett självständigt liv oberoende till mannen, stämmer i hög grad överens med Starks (2009:212) teoretiska ramverk. Astrid belyste vidare ökad permittering och hemmaarbete till följd av covid-19 i negativ bemärkelse.

Samhället är mer stängt, samhället är mera låst, många mår dåligt. Igår pratade jag med en kvinna som mår dåligt över att hon inte kan komma till sin arbetsplats längre, och arbetsplatsen har varit den friska platsen, där hon kan bli bekräftad och få en paus från våldet. – Astrid

Astrid beskriver hur en våldsutsatt kvinna på grund av pandemin slits från sin enda möjlighet att fly undan våldet genom meningsfull sysselsättning och trygg gemenskap. Liknande upplevelser uppenbarade sig bland intervjusvaren, där socialarbetarna gav exempel på kvinnor som har förlorat sin anställning på grund

av varsel utifrån covid-19. Ytterligare ett perspektiv på problemet gav Monica som berättade om ett fall där mannen har tvingat på kvinnan en arbetslöshet.

Vi har sett exempel där mannen har sett till att kvinnan har blivit av med sitt jobb, vilket ju påverkar enormt mycket i en pandemi, och allmänt är det ju också jättehemskt, men särskilt i en pandemi då det är extra svårt att skaffa sig ett nytt jobb. – Monica

Monica beskrev inte mannens tillvägagångssätt, men begreppet coercive control framhåller hur mannens kontrollutövande kan vara så påtagligt att han förbjuder kvinnan att överhuvudtaget lämna hemmet, vilket avhåller henne från sin arbetsplats (Stark 2009:208). Även Duluth modellen belyser denna våldsform, där mannen hindrar kvinnan från att skaffa eller behålla ett arbete. Återigen behöver mannen eventuellt inte längre utföra detta på egen hand, då samhället delvis gör det åt honom genom permittering, varsel och riktlinjer om att arbeta hemifrån. En annan bild som illustreras i det empiriska materialet är att stress och oro över ekonomiska bekymmer på grund av pandemin kan vara en riskfaktor till att utöva våld. Socialarbetarens resonemang uppvisar inslag av vad Kaukinen (2020) skriver om den ansträngda situation som covid-19 innebär. Därtill kan den förödande ekonomiska utsattheten leda till att kvinnan hamnar i beroendeställning till mannen. Bland annat antydde intervjuvaren på att våldsutövande män tenderar att bråka om pengar, vilket belyses av makt- och kontrollhjulets förklaring av ekonomiskt våld.

Ekonomi blir ju alltid en fråga. Dels de som blivit utsatta för det ekonomiska våldet, men också att det tillkommer mycket fler kostnader. Man hinner inte säga upp sin lägenhet, man får betala dubbla hyror, man får lämna möbler, man får inte med sig alla sina kläder. Det blir ju en insats utifrån våldsutsatthet för i vanliga fall kanske personen kan försörja sig helt själv, men i sånt här läge skulle det ju vara svårt för många personer i Sverige som hamnar i en sån situation. – Johanna

Johanna för en diskussion kring höga livskostnader då kvinnor flyr våldsutsatthet. Hennes uttalande ger en aning om att dessa tillkomna utgifter gör det problematiskt för kvinnan att frigöra sig från mannen. Citatet visar nämligen hur den, av Hahn och Postmus (2014) beskrivna, ekonomiska beroendeställningen kan hindra kvinnan från ett självständigt liv. Vi tolkar det följaktligen som att pandemin har medfört att socialarbetarnas roll att hjälpa kvinnorna att finna ett permanent boende och en trygg anställning blivit om möjligt ännu viktigare än tidigare. Helene lyfte emellertid fram att kvinnojourer nu har svårt att lyckas uppfylla sitt mål att tillgodose kvinnans behov.

Det kanske tar tre månader i genomsnitt [att gå vidare från skyddat boende], men ofta så blir de ju kvar längre för att bostadssituationen ser ut som den ser ut och de får inget permanent boende, de kommer liksom inte vidare. Många fastnar och det är ju också ett problem. Man ska inte vara här i ett år, som vissa stannar, utan man ska ju vidare och leva sitt självständiga liv. – Helene

Omständigheterna kan med andra ord leda till att många kvinnor stannar på skyddade boenden under en ohållbart lång tid. En förklaring till detta gavs av en intervjuperson som upplevde att socialtjänsten inte kunnat vara lika behjälpliga med bostadsfrågan under pandemin som tidigare. Samtidigt bör en diskussion föras kring hur mycket en socialsekreterare faktiskt kan hjälpa till i sökandet av exempelvis en bostad då deras arbetsbelastning är hög och handlingsutrymmet ofta begränsat (Lipsky 2010:44–45). Ett djupare resonemang kring detta framförs i relation till covid-19 under nedanstående tema *Hosta eller blåmärke?*

6.3 Hosta eller blåmärke?

Ett ämne som varit närvarande vid samtliga intervjuer är att socialarbetarna blivit tvungna att hantera ett antal moraliska dilemman med koppling till den rådande samhällskrisen, där ingetdera utfall varit fullständigt optimalt. Två huvudsakliga aspekter att ta hänsyn till gällande följandet av riktlinjer om social distansering har uppenbarats. Dels kan det bidra till påtaglig reducering av smittorisk, dels kan det riskera att påverka det stöd som erbjuds våldsutsatta kvinnor negativt. Resultatet är en stressartad och orofylld situation för såväl socialarbetare som stödsökande.

6.3.1 När krisen kommer

Intervjupersonerna talade genomgående om riktlinjer och krishantering som deras respektive verksamheter har implementerat utifrån covid-19. Ett tillstånd som intervjupersonerna generellt menar har bidragit till en förhöjd beredskap inom det sociala arbetet, men som stundtals har upplevts hanterats rentav olämpligt. Socialarbetarnas skilda erfarenheter kan diskuteras utifrån Ekströms (2018) resonemang om att våldsutsatta kvinnors möjlighet till olika typer av stöd beror på vilken kommun de är bosatta i och hur arbetet där är utformat. Hur respektive verksamhet har hanterat krisen kan således få följder för de stödsatser som erbjuds. I nedanstående citat skildras en ansvarstagande arbetsledning som genom inrättandet av tydliga direktiv väglett de anställda i det dagliga arbetet.

Vi behöver liksom följa restriktionerna, och vi har en fantastisk förvaltningschef som har varit väldigt tydlig och skickat bra direktiv till oss att förhålla oss efter. [...] Vi har en beredskapsplan som vi följer och som gör att vi vet exakt vad vi ska göra, när vi ska göra det och vem som ska göra det, det inger en trygghet. [...] Jag kan känna en stolthet att vi tagit det här på allvar utan att låta det påverka vårt arbete eller hur vi ska utföra det. De har gett oss förutsättningar och ingett lugn. – Sara

Sara uttrycker en explicit känsla av trygghet och lugn över att överordnade positioner har tagit krisen på stort allvar och följt Folkhälsomyndighetens riktlinjer. Genom att snabbt tillämpa dessa statliga beslut, verkar ledningen i god anda ha tagit hänsyn till både till organisationens, de anställdas och klienternas bästa. I citatet kan utläsas att arbetet har fortsatt bedrivas som vanligt utan att varken ställas om eller ställas in. Vi ställer oss dock frågande till hur restriktionerna följts utan att klientarbetet för den delen har påverkats. Ponnert och Svensson (2015) beskriver hur införandet av regler potentiellt kan insnäva gatubyråkraters handlingsutrymme att fritt bedöma vilka insatser som bör beviljas och hur dessa är utformade. Den tolkning som går att göra är att utbudet på stödsatser kan begränsas och kvaliteten försämras, något som blir tydligt i temat *Många virus i luften*. Andra socialarbetare gav dessutom konkreta exempel på hur deras arbetssätt har förändrats.

Det finns en krisledning där vi får löpande information som vi behöver förhålla oss till. Man behöver göra en bedömning kring det och tänka på att man jobbar hemifrån om man kan, att vi delar upp oss, att inte alla behöver vara där samtidigt, att man tänker på hur man sitter när man fikar eller att man äter lunch [med avstånd], att minska mötena och ha möten digitalt. – Linnea

Linnea beskriver att de anställda håller sig uppdaterade inom kunskapsområdet genom att få kontinuerlig information från en krisledning som arbetar med och behandlar frågan. Andra intervjupersoner berättade om samverkan med kommunen och omkringliggande städer för att få kännedom om krishantering och vad som bör prioriteras. Betydelsen av en utvecklad krisberedskaps- och samverkansplan har framhållits i studier om krishantering (Rapeli 2017). En beredskap skulle kunna möjliggöra en snabbare omställning i arbetet och följaktligen hindra våldsutsatta kvinnor från att hamna i skymundan. Citatet nedan belyser emellertid ett perspektiv på ämnet som skiljer sig markant från ovanstående intervjupersoner.

Jag tycker inte att vår arbetschef hanterat corona särskilt bra, vi har en högsta chef i hela kommunen som har sagt att verksamheten ska rulla på i princip som vanligt och det blir väldigt konstigt mot folkhälsomyndighetens råd. När det gäller hembesök och umgängen ska de utföras som vanligt. Jag menar, det är inte förrän förra veckan det kom diskussion om plexiglas och munskydd. Jag tycker inte riktigt att man har tänkt på det. Till exempel har vi ett trångt väntrum och utan toalett, vilket gör att klienterna får låna våra toaletter och man går ju liksom inte in och sanerar eller steriliserar efter

varje person. Jag tycker att det har varit svårt att få gehör för pandemin. [...] Man har inte förstått allvaret förrän de sista skärpta åtgärderna kom. – Astrid

Under Astrids intervju framkom regulatoriska risker relaterade till kommunens oförmåga att hantera ny reglering samt oförutsedda osäkerhetsfaktorer. Här synliggörs hur socialarbetarna ställs mellan att agera i enighet med arbetschefens direktiv framför statens direktiv, då det med utgångspunkt i citatet föreligger tydligt skilda meningar om hur covid-19 pandemin bör hanteras. Som ovan nämnt bör människobehandlande organisationer tillämpa beslut som förvaltning och ledning beslutar (Ponnert & Svensson 2015). Det blir därför viktigt att föra resonemang kring vilka konsekvenser kommunens bristfälliga ledning kan medföra både för de anställda och deras klienter då samtliga utsätts för en smittorisk när pandemin och statens riktlinjer inte tas på allvar. Att implementera Folkhälsomyndighetens regler och riktlinjer, vilka utgår från samhällets aktuella normer och värderingar, torde enligt Johansson (2015) inte annat än att gynna organisationen genom att det genererar legitimitet och förtroende. Ur ett organisationsteoretiskt perspektiv blir det därför svårt att förstå ledningens beslut. Andra intervjupersoner vittnade om otillräckliga resurser för att kunna rätta sig efter Folkhälsomyndighetens riktlinjer.

Jag tänker att när barn är med så blir det extra svårt, det är inte lika lätt för en treåring att förstå hur man ska förhålla sig till corona och vad det är för regler som gäller. Och vi har inte möjlighet att stå och sanera allting efteråt när barnet har tagit på exakt varje föremål som finns i rummet, och det är ju inte optimalt, det är ju någonting som vi hade behövt göra, vi hade behövt kunna ha andra städrutiner, men de resurserna har vi inte här. – Cecilia

I citatet ovan ger Cecilia intryck av att de anställda omöjligen har tid eller personal nog att rengöra kontorsytor som de borde, vilket hon anser är särdeles viktigt då barn är närvarande vid stödsamtal. Både Astrids och Cecilias ovannämnda uttalanden tyder på att de inte givits möjlighet att varken förhålla sig till riktlinjer eller delta i beslutsprocesser gällande krisberedskap och hanterandet av covid-19. Frågan om bristande kunskap och förståelse kring krisberedskap inom socialt arbete, som framhålls av Björngren Caudra (2016), blir i detta avseende central. För även om socialarbetarnas resonemang vilar på en slående medvetenhet om deras ansvar att följa riktlinjerna, vittnar de om organisatoriska motstånd för att kunna hantera den rådande krisen, något som de uttryckligen visade frustration över.

6.3.2 *Många virus i luften*

Intervjupersonerna gav övergripande uttryck för att frågor om pandemins konsekvenser för arbetet mot mäns våld mot kvinnor framkallade bekymmersamma känslor i olika former och grader. Det framkom bland annat att myndigheter och verksamheter har haft begränsad personal parallellt med en ökad arbetsbelastning. Dessa motstridiga faktorer har i många fall resulterat i en ohållbar situation där prioriteringar i det dagliga arbetet måste göras. Bristerna medför inte enbart negativ påverkan för verksamheterna utan den som i slutändan blir hårdast drabbad är den våldsutsatta kvinnan, vars stödbehov blir än svårare att tillgodose. Nedanstående utdrag ur Saras intervju illustrerar problemområdet väl.

Det är pressat liksom, jag menar socialtjänsten tänker jag har haft, så som många andra förvaltningar och arbetsplatser, begränsat med personal utifrån sjukdomar. Man jobbar hemifrån och man försöker lösa det. Men någonstans blir det ju ändå väntetider eller svårare att komma intill och man behöver liksom samverka med någon som inte finns på plats och det är förseningar. Det är lättare att [våldsutsatta kvinnor] hamnar mellan stolarna känns det som, det blir tydligare att det blir svårare liksom, det blir ett tuffare klimat. Och är det redan tufft innan och man behöver mycket stöd så blir det ju inte enklare av den här situationen vi lever i. Det blir mycket som är bekymmersamt för våra kvinnor. – Sara

Intervjupersonerna belyser en tungt belastad socialtjänst och avsaknad av resurser inom det sociala arbetet till följd av pandemin. Stängda verksamheter, inställda möten, dröjsmål i våldsärenden samt bristfällig samverkan mellan olika aktörer lyfts fram som bakomliggande orsaker till att våldsutsatta kvinnor blir åsidosatta och hamnar mellan olika ansvarsområden. Ännu en gång skildras negativa erfarenheter som kan innebära att våldsutsatta kvinnor utvecklar ett missförtroende gentemot samhällets professionella (Ekström 2016). En intervjuperson gav ett liknande synsätt på området, då hon berättade att situationen har lett till att kvinnorna behövt ha kontakt med flera olika socialsekreterare istället för en.

Istället för att kvinnan har haft kontakt med en socialsekreterare så kanske hon har behövt ha kontakt med tre olika personer [...] Och jag tänker att det absolut kan påverka hur stödet blir, inte minst att det kan bli rörigt, men har man en kontakt får ju den en helhetsbild och mycket mera information om kvinnan, istället för att behöva göra en överlämning till kollegan och kanske behöva upprepa samma sak om och om igen. Det kan ju kännas både jobbigt och att ingen bryr sig. – Monica

När en eller flera nya socialsekreterare måste vara delaktiga i ett klientärende istället för den ordinarie förloras, enligt Monica, den etablerade kontakten mellan klient och professionell. Ur citatet kan uttydas en förståelse för att socialarbetarna riskerar

att gå miste om en holistisk syn av kvinnan och hennes situation, vilket enligt forskning krävs för att möta kvinnornas enskilda och komplexa behov (se exempelvis Hoppstadius 2020). Vi kopplar vidare detta till Lipskys (2010:44–45) beskrivning om gatubyråkraters svårhanterliga arbetsmiljö. En tolkning av detta är att socialarbetarna till följd av pandemin inte förmår förse klienterna med individanpassat stöd. Det var dessutom en gemensam upplevelse bland intervjupersonerna att flera viktiga samhällsstöd som kvinnan behöver bortprioriterar kontakten med henne. Följande utdrag ur två av intervjuerna tydliggör situationen ytterligare.

Vissa enheter har ju stängt, man kommer inte in, vissa psykiatriska mottagningar, de väntar, BUP väntar, sjukvården väntar. Sådana [aktörer] som hade varit naturligt för kvinnan att ta kontakt med och prata med, alla väntar just nu. – Astrid

Det är polisförhör, det är åklagare, det är advokater, det är socialtjänst. Det är jättemycket personer som kvinnan behöver möta [...]. Men jag tänker att det stannar upp va, det ställs in, man måste prioritera, det är ont om folk på jobben, hon kommer inte vidare. – Sara

Lipsky (2010:29) skriver att gatubyråkrater ofta hamnar i dilemman där de har svårt att tillgodose de klientorienterade behoven. Pandemins påföljder, menar vi, skapar ett missförhållande där professionella tvingas värdesätta människors liv olika genom att prioritera mellan mer och mindre akuta fall. Det kan eventuellt leda till att de överger viktiga och fundamentala principer om kvinnornas rätt till stöd. En intervjuperson berättade att verksamheten hon arbetar på rentutav avvisat en kvinna skydd och stöd på grund av smittorisk. Andra intervjupersoner beskriver att de trots situationen har gjort sitt yttersta för att tillgodose kvinnornas stödbehov.

Jag tänker att vi har gjort så gott vi kunnat utefter de resurser vi har, som är väldigt begränsade. [...] Vårt fokus ligger på att våldsutsatta ska få det stöd som de förtjänar och har rätt till, och då är det där vi har lagt all vår kraft nu. Sen blir verksamheten i sig lidande av dessa prioriteringar och det är mycket som vi skulle behöva jobba med som vi inte kan jobba med nu, men så får det vara. Jag menar, man får ju någonstans utgå från varför vi finns, vi ska alltid stå med kvinnan och hennes behov. – Cecilia

Cecilia uttrycker en explicit välvilja att alltid ta klientens och hennes behov i första hand. Dock synliggör citatet återigen hur pandemin har försatt socialarbetarna i en situation med alltför hög arbetsbelastning och ansvarstagande i relation till tillgängliga resurser. Eventuellt kan Cecilias upplevelse av att diverse uppgifter till följd av covid-19 tar betydande tid från klienterna uppvisa inslag av vad Lipsky

(2010:31) beskriver om administrativt arbete och begränsade resurser. Pandemins effekter på det sociala arbetet har sammantaget lett till en stressfylld situation.

Det en individuell känsla med stress och vad man upplever är stressande. En sån stressituation är bland annat bostadsmarknaden som man inte kan göra något åt, det kan ju skapa en typ av stress när man jobbar med våldsutsatta kvinnor och man upplever att det tar emot någon annanstans. Sen påverkar det så klart också att det är så mycket oro kring pandemin och det tar mycket energi av oron kring “aha tänk om vi alla blir sjuka nu, ska vi jobba med annat, ska vi gå in och hjälpas åt över enheter då?” och på det personliga planet också, att man är orolig skapar en typ av stress. – Linnea

I citatet förmedlar Linnea uttryckligen hjälplöshet över att inte kunna stödja kvinnorna på grund av opåverkbara faktorer. Vi är av uppfattningen att många av socialarbetarna i studien bär mer ansvar än någonsin på sina axlar att försöka tillgodose såväl klienternas som organisationens bästa, vilket kan relateras till Lipskys (2010:44) beskrivning av klientorienterande kontra organisatoriska mål. Samtidigt uttrycker intervjupersonerna oro över sin egen hälsa och situation. En reflektion är att stressen torde påverka deras arbetsförmåga såväl som psykiska och fysiska välbefinnande. Ändock ska arbetet utföras som vanligt, något som utmärker gatubyråkraters underordnade ställning inom organisationen (Lipsky 2010:31).

6.4 Ett modernt virus

Ett återkommande tema har varit att pandemin har bidragit till att socialarbetarna, och verksamheterna som helhet, har behövt tänka om i arbetet med våldsutsatta kvinnor. Det framkommer att de i största mån har arbetat utefter att ställa om arbetet och inte att ställa in det. Detta har dels skett genom att ha fysiska möten på nya sätt, men kanske främst genom en ökad digitalisering som i enlighet med samhällets riktlinjer fullt ut tillåter fysiskt avståndstagande.

6.4.1 Ställa om – inte ställa in

Covid-19 pandemin har, som ovan diskuterats, fört med sig en mängd riktlinjer som verksamheter behövt förhålla sig till och som av olika anledningar har begränsat deras möjlighet att tillgodose våldsutsatta kvinnors behov av stöd. Socialarbetarna delar med sig av flexibla och kreativa strategier anpassade utefter restriktionerna för att ändå upprätthålla arbetet. Citatet nedan gestaltar sådana nya arbetssätt.

Jag tror att många med mig kan uppleva oavsett vad man jobbar med, att man har fått tänka om och hitta andra strategier och lösningar i sitt arbete på grund av corona, som har krävt energi och ändrade rutiner. [...] Jag har behövt sätta mig med olika samverkansparter och hitta lösningar, hur går vi tillväga liksom vi kan inte göra på ett sätt längre, hur gör vi istället? Och vi har fått otroligt mycket stöd från [stad] att hitta tillfälliga boendelösningar, då är det ju inte skyddade boenden men vi har ju ändå kunnat erbjuda tak över huvudet, hotell i [olika städer] har ställt upp med övernattningar med reducerat pris för att vi måste kunna placera och erbjuda skydd. – Sara

I citatet beskriver Sara hur hennes verksamhet har funnit nya vägar för att fortsätta uppfylla sitt syfte att erbjuda våldsutsatta kvinnor stöd och skydd, även under en pågående pandemi och de inskränkningar i arbetet som det innebär. Här signaleras att gatubyråkraterna nyttjar sitt breda handlingsutrymme till sitt förfogande för att förändra sitt arbetsmässiga tillvägagångssätt, vilket kan knytas an till Lipskys (2010:13) resonemang om organisatorisk självständighet. I relation till tidigare diskussioner kring den osäkra bostadsmarknaden under pandemin blir sådana boendeåtgärder som nämns i citatet, enligt oss, än mer betydelsefulla. Eftersom de uppnåtts via samarbetspartners, poängteras återigen vikten av samverkan i kristider (Rapeli 2017). Vidare framkom ytterligare nya arbetsstrategier i intervjuerna, där en tydlig delad uppfattning var att fysiska möten är bättre lämpade för kvinnorna.

Jag tänker att vi kreativt kom på att vi kan vara ute och promenera framförallt i våras, att man kunde träffas ute och gå en promenad och om man sitter i besöksrummen att man kan dra stolar åt varsitt håll i varsitt hörn. Att tänka att man själv är den som öppnar och stänger dörrar för att inte alla är där och tar på dem. – Linnea

Det uppkommer ju problem med att handläggare behöver ha [fysiska] samtal och möten med kvinnorna, men vi löser det och vi hittar liksom en större lokal där de kan vara utan att komma in i boendet. – Helene

Helene och Linnea redogjorde, precis som andra intervjupersoner, för att deras respektive verksamheter trots riktlinjerna utfört fysiska möten. Genom att planera logistiken och använda rymligare ytor samt placera om möbler har de kunnat säkra klientmötena genom att hålla avstånd. Linnea berättar även att de av samma anledning varit utomhus eller gått på promenader. Även om strategierna tycks vara utformade efter klienternas bästa, anser vi att, socialarbetarna i denna kontext där mötena sker på allmänna platser bör reflektera kring sekretess och hur arbetssättet riskerar att röja uppgifter om klientens identitet och personliga förhållanden. Att fortsätta ha fysiska möten kan emellertid motiveras av Svenssons och Larssons (2018) forskning som pekar på dess positiva och relationsskapande effekt, något som diskuteras vidare i relation till det sociala arbetets digitalisering i temat nedan.

6.4.2 Avskärmning

Trots försöken att praktisera fysiska möten är intervjupersonerna eniga i att de allra flesta möten, såväl med klienter som samverkansaktörer, har ägt rum via telefon eller via digitala videokonferensverktyg. Den ökade skärmanvändningen motiveras av dess möjlighet att följa samhällets riktlinjer om social distansering så att klienter såväl som socialarbetare inte utsätts för obefogad smittorisk.

Det som har varit den största skillnaden är att vi har behövt ta restriktioner, och under en period skulle vi inte ha stödsamtal "in person" alls utan vi försökte ha det mesta över telefon. [...] Vi hade också ett tag då vi inte tog emot några besök alls så då hade vi alla möten med socialtjänsten på Microsoft teams och så där. – Helene

Citatet illustrerar att socialarbetarna inte getts verksamhetens medgivande att ha fysiska möten, vilket har inneburit en ökad digitalisering. Utifrån Svenssons och Larssons (2018) resonemang om att den svenska socialtjänsten inte följt med i utvecklingen av den digitala eran, drar vi slutsatsen att det endast verkar ha varit en tidsfråga innan socialt arbete oundvikligt behövt bli mer digitaliserade på det vis som intervjumaterialet talar för. Möjligtvis kan det föreligga ett samband mellan en utdragen digital utveckling av det sociala arbetet och den inskolade bilden av hur klientkontakt ska se ut i praktiken, en uppfattning som vi bland annat tror följer med socionomutbildningen. Intervjupersonerna har vidare diskuterat införandet av chattforum och sociala plattformar för att möta klienternas stödbehov i dessa tider. De menar att det innan pandemin i princip endast var tjejjourer som hade en chattfunktion, men att även kvinnojourer nu börjat införa detta arbetssätt.

Jag tänker i det dagliga arbetet så är jag stolt över att vi försöker hitta nya sätt att nå ut till de som behöver vår hjälp. Vi är aktiva på Instagram och Facebook och har även nyligen startat ett chattforum dit man kan vända sig till oss anonymt om man vill berätta om sin situation och få hjälp och vägledning som våldsutsatt. – Sara

Ur utdraget från Saras intervju kan utläsas en upplevelse av att digitalisering kan möjliggöra att både informera om samt uppmärksamma och upptäcka våld i nära relationer på ett annorlunda, och kanske ett mer funktionellt, sätt än tidigare. I relation till coercive control, som belyser mannens starka kontrollutövande (Stark 2009:209), torde den våldsutsatta kvinnan ges möjlighet att smyga för förövaren då chatt eventuellt kan vara mer diskret än ett telefonsamtal eller fysiskt besök. Fysiska möten kan enligt Svensson och Larsson (2018) utgöra ett hinder för stödsökande,

även i annan bemärkelse. De klientbaserade fördelar med digitala metoder som framställdes i intervjuerna handlade om just detta.

Jag tänker att [digitala möten] på ett plan kan vara bra, om det till exempel är en professionell och en klient som redan har träffats och att då ha fortsatta möten via Zoom skulle på något sätt kunna möjliggöra ett enklare samtal, att kunna lyfta jobbigare frågor, men kanske också att det känns lättare att berätta saker för att det känns mindre personligt. – Monica

Monica beskriver att möten, där det redan finns en etablerad kontakt mellan socialarbetare och klient, fungerar väl att genomföra digitalt. Citatet visar, med förankring i Svenssons och Larssons (2018) argumentation, att digitala möten till och med kan ha en gynnande effekt då ett mer formellt klimat kan kännas betryggade för klienten i delgivandet av personliga upplevelser. Utöver detta poängterades organisatoriska fördelar med digitaliseringen.

[Digitaliseringen] är på gott och ont tänker jag, för det här är rätt så skönt har jag känt, att slippa de här resorna fram och tillbaka, man sparar ju så mycket tid och så många möten som jag upplever har blivit kortare, det känns som att man säger det man ska liksom, det effektiviserar möten och det känns som att det blir mer konkret vad möten syftar till. – Sara

Organisationsteorin avspeglar sig i Saras citat då möten via telefon och digitala hjälpmedel visar på effektivisering i arbetet (Lipsky 2020:44–45). Mötena tycks bli mer målinriktade och produktiva, vilket må bidra till en högre kvalitet samtidigt som socialarbetarna ges mer tid åt annat. Sara visar dock medvetenhet kring digitaliseringens dubbelsidighet. Här framhävs återigen en åtskillnad mellan organisatoriska och klientorienterade mål, då digitaliseringen inte nödvändigtvis går i linje med klientens bästa. Förutom de fördelar som togs upp i ovanstående citat, framkom en del sådana nackdelar med digitala möten.

Det blir ofta besvärligt att vi måste ha all kontakt via telefon eller i zoom-möten hela tiden för det blir inte samma trygghetskänsla eller struktur för kvinnan och det tycker jag är jättemärkbart på henne. Jag upplever att hon blir väldigt stressad av det. [...] Det kan vara så att en kvinna vi har boende här, hon har aldrig träffat sin ansvariga socialsekreterare utan hon har bara sett henne via länk och det påverkar ju henne otroligt, det är svårt att bygga en relation på det här sättet och det är ju väldigt viktigt att kunna ha en relation till sin socialsekreterare. Jag upplever att många kvinnor tycker att det är väldigt jobbigt och det blir en otrolig otrygghet. – Cecilia

Cecilia visualiserar kaotiska digitala möten fyllda av stress och ovisshet. Att inte få träffa sin socialsekreterare personligen kan stå i vägen för byggandet av tillitsfulla och trygga relationer. I motsats till Monica, menar Cecilia att fysiska möten är

fördelaktigt i den mening att det är förtroendeskapande, vilket därmed även avviker från Svenssons och Larssons (2018) yttrande om digitala mötens fördelar. Eftersom våldsutsatta kvinnor ofta har ett omfattande och komplext behov, är vi dock inte övertygade om att ett digitalt stöd verkligen fungerar för den här klientgruppen. Utifrån det empiriska materialet och den tidigare forskningen på området skulle möjligen det bästa alternativet vara en kombination av traditionella fysiska möten och digitala sådana, särskilt då en välfungerande relation mellan socialarbetare och klient redan etablerats. En annan relationsrelaterad nackdel som framkom bland intervjuvaren var avsaknaden av närhet.

Det bästa för mig är det riktiga mötet. Jag vill kunna se människan ordentligt liksom, jag vill kunna ta på henne, ta hennes hand. För mig sker det jättemycket i mötet, så det här är en begränsning. Jag vet att många känner såhär, jag tror att vi som jobbar med människor [...] att det är något som händer i det här mötet. Man fångar upp saker och ting som är svåra att missa på Skype och telefon. – Sara

Det blir inte vanliga naturliga möten utan vi har många telefonmöten, och det blir inte riktigt samma sak. Man kan inte krama någon, man kan inte klappa på någon, man kan inte trösta någon på samma sätt, man måste hålla avstånd. [...] Hur man bara på överarmen kan klappa lite, hur mycket den där fysiska beröringen kan göra, när någon gråter till exempel och det kommer en liten strykning på överarmen. Men jag brukar säga att "hade jag fått så hade jag velat krama dig nu", så att kvinnorna förstår den känslan. – Astrid

Sara och Astrid talar för samtliga intervjupersoner när de betonar att det fysiska mötet alstrar en värdefull närhet och personlig karisma mellan socialarbetare och klient. Deras beskrivna känsla av att verkligen finnas där och stötta kvinnorna indikerar att det mänskliga mötet gör arbetet meningsfullt, vilket kan vara en förklaring till varför det fysiska mötet i så hög grad värnas om. Bland annat fastställs att det är enklare att observera betydelsefulla signaler i personliga möten, som är svåra att uppmärksamma via digitala plattformar. Pandemin tycks således, enligt oss, ha blivit en i mängden bland de olika anledningar som Ekström (2017) beskriver står i vägen för socialarbetarnas möjlighet att tillgodose våldsutsatta kvinnors stödbehov. Konstaterandet kan göras att, det oersättliga mänskliga mötet riskerar att gå förlorat i takt med att det moderna viruset utbreder sig.

7. Avslutande diskussion

Mäns våld mot kvinnor är ett omfattande samhällsproblem där en stor andel kvinnor blir utsatta för våld i hemmet av sin partner. Våldet medför såväl psykiska och fysiska skador som sociala och ekonomiska konsekvenser för kvinnan. Med hänsyn till våldsutsatta kvinnors individuella och varierande stödbehov, krävs inte endast professionell kunskap och förståelse utan även ett samhälleligt holistiskt stöd. Socialtjänsten, tillsammans med kvinnojourer och andra verksamheter, har det yttersta ansvaret att genom framförallt rådgivning, stödsamtal och skyddat boende tillgodose våldsutsatta kvinnors komplexa behov. Till följd av covid-19 pandemins utbrott har problemen till synes ökat och påverkat våldsutsatta kvinnors tillvaro liksom samhället i stort, vilket försatt det sociala arbetet i en pressad situation.

Syftet med studien har varit att undersöka socialarbetares upplevelser av covid-19 och dess konsekvenser för våldsutsatta kvinnor. Studiens frågeställningar har fokuserat på socialarbetarnas upplevelser av pandemins konsekvenser för såväl våldsutsatta kvinnors stödbehov som för de stödinsatser som respektive verksamhet erbjuder.

I studiens empiriska material framgår, som svar på den första frågeställningen, att den samhällssituation som covid-19 inneburit har försämrat våldsutsatta kvinnors levnadsvillkor avsevärt. I en tid där krav på social distansering har försatt allt fler kvinnor i isolering i sina hem, har våldet blivit mer svårupptäckt samtidigt som kvinnorna får svårare att söka hjälp. Till följd av isoleringen, tyder allt på att mannens kontroll och maktutövande har ökat, då socialarbetarna vittnar om att våldets utformning har förändrats och blivit grövre. Utöver detta har pandemin medfört negativ påverkan för våldsutsatta kvinnors sociala tillvaro. Med många nedstängda aktiviteter och andra sociala sammanhang där våldsutsatta kvinnor tidigare kunnat finna gemenskap, har kvinnornas sociala nätverk krympt allt mer. Detta blir även märkbart på skyddade boenden där förkylningssymptom tvingat kvinnorna att isolera sig på sina rum. Intervjuerna skildrar också att osäkerhet på bostads- och arbetsmarknad slår hårt mot våldsutsatta kvinnor, inte minst genom ekonomiska bekymmer. Sammantaget har kvinnornas behov av stöd blivit än mer

omfattande och komplext till följd av pandemin. Det var en gemensam upplevelse bland socialarbetarna att det därför är av särskild vikt att samhället uppmärksammar våldet samt erbjuder våldsutsatta kvinnor adekvata insatser och ett holistiskt stöd. Slutligen föreligger tydliga tecken på att våldsutsatta kvinnor, utöver ovan nämnda aspekter, har påverkats genom att relationen med professionella blir lidande då riktlinjer orsakat en ökad mängd ostrukturerade och otrygga digitala möten.

Som svar på den andra frågeställningen lokaliserades bland intervju svaren en mängd negativa konsekvenser för arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Bland annat kan en samstämmighet bland socialarbetarna att pandemin har orsakat en ökad arbetsbelastning parallellt med en minskad arbetsstyrka urskiljas. Detta har visat sig resultera i en ohållbar arbetssituation präglad av begränsade resurser samt individuell stress, oro och ökat ansvar. Att fylla verksamheternas syften att säkra tillgången till stöd under och efter pandemin har därför försvårats avsevärt. Stödområden som tycks vara särskilt svåra att tillgodose är det långsiktiga stödet samt närhet och tillitsfulla relationer, men även stödsamtal och skyddat boende har i sin helhet påverkats negativt. Verksamheternas utåtriktade arbete som handlar om att informera om och uppmärksamma våldet, har till stora delar också förhindrats. Studiens resultat tyder på att detta perspektiv ger upphov till en tydlig diskrepans mellan organisatoriska och klientorienterade mål. En strategisk taktik i hanterandet av detta dilemma har varit att ta nytta av sitt breda handlingsutrymme och påvisa kreativitet och flexibilitet i arbetet. Genom att anpassa sina stödinsatser utefter Folkhälsomyndighetens riktlinjer om fysiskt avståndstagande, har socialarbetarna möjliggjort fortsatt stöd i ett samhälle som allt mer stängs ner. I relation till detta arbete poängterades vikten av en utarbetad krishanteringsplan, ökad kunskap, ökad digitalisering, kollegialt stöd samt samverkan med andra aktörer. Slutligen gav socialarbetarna explicit uttryck för tro och hopp över att ta värdefull lärdom av pandemin för att vara bättre förberedda inför en eventuellt kommande kris.

Studiens resultat belyser pandemins allvarliga konsekvenser för våldsutsatta kvinnor såväl som för arbetet med mäns våld mot kvinnor. Beklagligen befinner vi oss ännu i pandemins epicentrum. Nya former av konsekvenser kan därför närhelst uppenbaras och dess långsiktiga avtryck i samhället samt i det sociala arbetet kan

endast föras spekulationer kring. Forskning som behandlar mäns våld mot kvinnor i relation till covid-19 pandemin är av samma anledning relativt begränsad. Utifrån studiens tämligen alarmerande resultat anser vi att det är av stor vikt att området beforskas ytterligare. Endast så kan en utveckling av förståelse och kunskap för de konsekvenser och utmaningar som följer med covid-19 förverkligas. Kunskap som krävs för att professionella yrkesutövare framgångsrikt ska kunna leva upp till de allt högre krav som ställs på deras ansvar. En mängd av de lösningar som behövs nu, tycks i relation till tidigare forskning emellertid ha behövts redan innan pandemin bröt ut. Vi vill således påstå att pandemin i detta avseende har bidragit till en förhållandevis positiv utveckling av det sociala arbetet, inte minst en moderniserad sådan i och med digitaliseringen. Trots de begränsningar och brister som studiens socialarbetare har anträffat, är vår uppfattning därför att samtliga har gjort sitt yttersta och tagit sitt arbetsmässiga ansvar för att försöka tillgodose såväl samhällets, organisationens och klientens bästa, både innan och under pandemin. Oberoende av pandemin, är mäns våld mot kvinnor enligt oss att betrakta som en alltfjämt pågående kris som inte under några omständigheter ska förmildras eller förbises. Studien illustrerar spridningen av virusets våldsamma symptom, men i realiteten befinner sig våldsutsatta kvinnor i en ständig kamp mellan liv och död.

Referenslista

- Berglund, Anna & Witkowski, Åsa (2019). Vårdens ansvar. I: Heimer, Gun, Björck, Annika, Albért, Ulla & Haraldsdotter, Ylva (red). *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur. 165–192.
- Blomberg, Staffan & Dunér, Anna (2015). Biståndshandläggares yrkesroll och handlingsutrymme inom äldreomsorgen. I: Johansson, Staffan, Dellgran, Peter & Höjer, Staffan (red.). *Människobehandlande organisationer: villkor för ledning, styrning och professionellt välfärdsarbete*. Stockholm: Natur & Kultur. 194–210.
- Björngren Cuadra, Carin (2016). Socialtjänstens roll i samhällets krisberedskap – en studie ur personalens perspektiv. *Socialvetenskaplig tidskrift*, (2), 129–150.
- Brottsförebyggande rådet (2020). *Statistik utifrån brottstyper – Våld i nära relationer*. <https://www.bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/vald-i-nara-relationer.html> [2020-10-11]
- Lundgren, Eva, Heimer, Gun, Westerstrand, Jenny & Kalliokoski, Anne-Marie (2001). *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i det jämställda Sverige – en omfångsundersökning*. Umeå: Brottsoffermyndigheten.
- Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3. uppl. Stockholm: Liber.
- Clough, Amber, Draughon, Jessica, Nije-Carr, Veronica, Rollins, Chiquita & Glass, Nancy (2014). Having housing made everything else possible: Affordable, safe and stable housing for women survivors of violence. *Qualitative Social Work*, 13(5), 671–688.
- Connor, Jade, Madhavan, Sarina, Mokashi, Mugdha, Amanuel, Hanna, Johnson, Natasha R., Pace, Lydia E., & Bartz, Deborah (2020). Health risks and outcomes that disproportionately affect women during the Covid-19 pandemic: A review. *Social Science & Medicine*, 266(113364).
- Domestic abuse intervention programs. *The Duluth model power and control wheel*. <https://www.theduluthmodel.org/> [2020-11-05].

Dufort, Mariana, Hellner Gumpert, Clara & Stenbacka, Marlene (2013). Intimate partner violence and help-seeking – a cross-sectional study of women in Sweden. *BMC Public Health*, 13(866).

Ekström, Veronica (2012). Inte bara kvinna. Våldsutsatta kvinnor och deras behov av stöd – konstruktioner och komplikationer i svenskt offentligt tryck. *Retfaerd*, 35(3), 51–68.

Ekström, Veronica (2014). Violence against women – social services during legal proceedings. *European Journal of Social Work*, 18(5), 661–674.

Ekström, Veronica (2016). *Det besvärliga våldet - Socialtjänstens stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer*. Linköping: Linköpings universitet.

Ekström, Veronica (2017). Negotiating and justifying social services' support for female victims of domestic violence. *Nordic social work research*, 7(1), 18–29.

Ekström, Veronica (2018). Gränssytor under förhandling – om socialtjänstens ansvar för stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer. *Socialvetenskaplig tidskrift*, (3–4), 269–286.

Enander, Viveka (2008). Women leaving violent men: Crossroads of emotion, cognition and action. *Skriftserien*, (3).

Enander, Viveka & Nilsson, Mary (2019). Socialtjänstens ansvar. I: Heimer, Gun, Björck, Annika, Albért, Ulla & Haraldsdotter, Ylva (red). *Våldsutsatta kvinnor: Samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur. 199–233.

Folkhälsomyndigheten (2020a). *Covid-19 pandemins tänkbara konsekvenser på folkhälsan*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/publikationsarkiv/c/covid-19-pandemins-tankbara-konsekvenser-pa-folkhalsan/?pub=76637> [2020-10-08]

Folkhälsomyndigheten (2020b). *Information till riskgrupper om covid-19*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella->

[utbrott/covid-19/skydda-dig-och-andra/rad-och-information-till-riskgrupper/](#) [2020-11-18]

Frenzel, Anna (2014). *Brott i nära relationer: En nationell kartläggning* (rapport 2014:8). Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Gillis, Joseph Roy, Diamond, Shaindl Lin, Jebely, Paul, Orekhovsky, Victoria, Ostovich, Ellis M., MacIsaac, Kristin, Sagrati, Sandra & Mandell, Deborah (2006). System obstacles to battered women's participation in the judicial system: When will status quo change? *Violence Against Women*, 12(12), 1150–1168.

Hahn, Sur Ah & Postmus, Judy L. (2014). Economic empowerment of impoverished IPV survivors: a review of best practice literature and implications for policy. *Trauma, Violence & Abuse*, 15(2), 79–93.

Heimer, Gun, Björck, Annika, Albért, Ulla & Haraldsdotter, Ylva (2019). Inledning. I: Heimer, Gun, Björck, Annika, Albért, Ulla & Haraldsdotter, Ylva (red). *Våldsutsatta kvinnor: Samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur.

Hoppstadius, Helena (2020). *Mäns våld mot kvinnor: Diskurser och kunskap i det sociala arbetets praktik*. Östersund: Mittuniversitetet.

Hradilova Selin, Klara (2009). *Våld mot kvinnor och män i nära relationer: Våldets karaktär och offrens erfarenheter av kontakter med rättsväsendet* (rapport 2009:12). Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Hällén Moser, Linn & Sinisalo, Eveliina (2018). Den ideella sektorn och våld i nära relationer. I: Sinisalo, Eveliina & Hällén Moser, Linn (red.). *Våld i nära relationer: socialt arbete i forskning, teori och praktik*. Stockholm: Liber, 279–288.

International federation of social workers (2014). Global definition of social work. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> [2020-11-25]

Isdal, Per (2017). *Meningen med våld*. Stockholm: Gothia Fortbildning.

Jacobsen, Dag Ingvar (2012). *Förståelse, beskrivning och förklaring. Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, Staffan (2015a). Teoretiska perspektiv och forskning om människobehandlande organisationer. I: Johansson, Staffan, Dellgran, Peter & Höjer, Staffan (red.) *Människobehandlande organisationer: villkor för ledning, styrning och professionellt välfärdsarbete*. Stockholm: Natur & Kultur. 41–61.

Johansson, Staffan (2015b). Policyimplementering - Att förändra verksamheten i människobehandlande organisationer. I: Johansson, Staffan, Dellgran, Peter & Höjer, Staffan (red.) *Människobehandlande organisationer: villkor för ledning, styrning och professionellt välfärdsarbete*. Stockholm: Natur & Kultur. 252-269.

Jordan, Carol E. (2004). Intimate partner violence and the justice system: An examination of the interface. *Journal of Interpersonal Violence*, 19(12) 1412–1434.

Jämställdhetsmyndigheten (2020). *Våldsutsatthet i samband med covid-19*.
<https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/covid-19> [2020-10-12]

Kalman, Hildur & Johansson, Stina (2019). Skydd av försökspersoners respektive informanternas anonymitet. I: Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (red.). *Etiska Dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups, 41–55.

Kaukinen, Catherine (2020). When stay-at-home orders leave victims unsafe at home: Exploring the risk and consequences of intimate partner violence during the covid-19 pandemic. *American Journal of Criminal Justice*, 45(4), 668–679.

Kelly, Liz, Sharp, Nicola & Klein Renate (2014). *Finding the costs of freedom: How women and children rebuild their lives after domestic violence* (project report). London: Solace Women's Aid.

Keeling, June & van Wormer, Kathrine (2011). Social worker interventions in situations of domestic violence: What we can learn from survivors' personal narratives? *British Journal of Social Work*, 42(7), 1354–1370.

Kunosson, Chrystal (2020). Ideella organisationer. I Heimer, Gun, Björck Annika, Albért, Ulla & Haraldsdotter, Ylva (red). *Våldsutsatta kvinnor: Samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur, 357–368.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Lipsky, Michael (1980:2010). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russel Sage Foundation.

Ljungwald, Carina & Svensson, Kerstin (2007). Crime victims and the social services: Social workers' viewpoint. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 8(2), 138–156.

Nationellt centrum för kvinnofrid (2014). *Våld och hälsa - En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa* (rapport 2014:1). Uppsala: Uppsala universitet.

Nationellt centrum för kvinnofrid (2020). *Aktiva insatser krävs för att upptäcka våldet*. [Pressmeddelande], 16 april 2020.
<https://nck.uu.se/kontakta-nck/pressrum/pressmeddelande---arkiv/aktiva-insatser-kravs-for-att-upptacka-valdet/> [2020-10-10]

Nylén, Lars (2020). Rättsväsendet – Polisens, åklagarens och domstolens roller. I: Heimer, Gun, Björck Annika, Albért, Ulla & Haraldsdotter, Ylva (red). *Våldsutsatta kvinnor: Samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur, 237–318.

Peterson, Abby (1987). Makt och auktoritet i feministisk teori och praktik. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, (8), 65–77.

Ponnert, Lina & Svensson Kerstin (2015). Standardisering som lösning. I: Johansson, Staffan, Dellgran, Peter & Höjer, Staffan (red.) *Människobehandlande organisationer: villkor för ledning, styrning och professionellt välfärdsarbete*. Stockholm: Natur & Kultur. 214-226.

Rapeli, Merja (2017). Social capital in social work disaster preparedness plans: The case of Finland. *International Social Work*, 61(6), 1054–1066.

Rennstam, Jens & Wästerfors, David (2015). *Från stoff till studie: Om analysarbete i kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Regeringskansliet (2020). *Satsning för att möta ökad utsatthet i samband med det nya coronaviruset*. [Pressmeddelande], 1 april 2020.

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/04/satsning-for-att-mota-okad-utsatthet-i-samband-med-det-nya-coronaviruset/> [2020-10-10].

Regeringens skrivelse 2016/07:10: *En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*. Utdrag ur Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid, 109–155. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Ryning, Mikael (2007). *Utvecklingen av dödligt våld mot kvinnor i nära relationer* (rapport 2007:6). Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

SFS 2001:453 Socialtjänstlag. Stockholm: Socialdepartementet.

SFS 2012:776 Socialtjänstlag. Stockholm: Socialdepartementet.

Socialstyrelsen (2006). *Kostnader för våld mot kvinnor: En samhällsekonomisk analys*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2016). *Våld. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2019). *Våld i nära relationer*. <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/> [2020-10-08]

Socialstyrelsen (2020). *Socialstyrelsens plan inför eventuella nya utbrott av covid-19 - Socialstyrelsens rapportering av uppdrag (S2020/05825/FS)*.

SOSFS, 2014:4 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer. Stockholm: Socialstyrelsen.

Stark, Evan (2009). *Coercive control - How men entrap women in personal life*. Oxford: Oxford University Press Inc.

Svensson, Lupita & Larsson, Stefan (2018): *Digitalisering av kommunal socialtjänst: En empirisk studie av en organisation och profession i förändring* (rapport 2018). Lund: Lunds universitet.

Sveriges kommuner och regioner (2020). *Risk för ökat våld mot barn och kvinnor*. <https://skr.se/covid19ochdetnyacoronaviruset/socialtjanstaldreomsorgfunktionsnedsattning/riskforokatvaldmotkvinnorochbarn.32700.html> [2020-10-08]

United Nations (1993). Declaration on the Elimination of Violence against Women. *UN General Assembly*. A/RES/48/104 48/104.

UN Women (2020). Issue Brief: COVID-19 and ending violence against women and girls. *Gender-based violence*, (1).

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Västra götalandregionen (2020). *Arbetsmarknadsläget i Västra Götaland*. <https://www.vgregion.se/ov/data-och-analys/projekt-uppdrag/arbetsmarknadslaget> [2020-11-16]

Walby, Sylvia (1990). *Theorizing patriarchy*. Oxford UK & Cambridge USA: Blackwell.

World Health Organization (2013). *Global and regional estimates of violence against women - Prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence*. Geneva: World Health Organization.

Bilagor

1. Intervjuguide

Inledande frågor

Kan du berätta om din yrkesmässiga bakgrund för oss?

- Vad har du för utbildning?
- Kan du beskriva din roll i den här verksamheten?
- Har du tidigare erfarenhet av att jobba med våld i nära relationer?

Våld i nära relationer

Kan du beskriva vilket behov av stöd ni ser från våldsutsatta kvinnor?

- Hur tar våldsutsatta kvinnor den första kontakten med er?
- Hur fungerar den fortsatta klientkontakten?

Kan du beskriva hur arbetet med våld i nära relationer är organiserat i den här verksamheten?

- Vilka stödinsatser erbjuder ni till våldsutsatta kvinnor och hur ser dessa ut?
- Kan du beskriva de metoder och arbetssätt ni använder er utav i arbetet med våldsutsatta kvinnor och hur?

Covid-19

Kan du berätta om din upplevelse av att arbeta med våldsutsatta kvinnor under en pågående pandemi?

- Vilka konsekvenser tror du att covid-19 har för våldsutsatta kvinnor?
- Kan ni se en förändring av våldsutsatta kvinnors stödbehov?
- Upplever du att våldsutsatta kvinnor kan ha svårare att söka hjälp nu?

Kan du beskriva hur du upplever att arbetet med våldsutsatta kvinnor har blivit påverkat under covid-19?

- Upplever du att de stödinsatser ni erbjuder har förändrats? Hur?
- Anser du att klientrelationen har påverkats av åtgärder som vidtagits?
- Om du tänker på hur er arbetsbelastning såg ut innan covid-19, hur tycker du att den har förändrats?

Kan du berätta om ett tillfälle då du upplevde att er verksamhet hanterade covid-19 bra?

Kan du berätta om ett tillfälle då du upplevde att ni hanterade det mindre bra?

Övrigt

Är det något mer som du skulle vilja tillägga?

Hur upplever du att det har varit att bli intervjuad idag? Tror du att det hade varit annorlunda med ett personligt möte?

2. Informationsbrev

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

2020-10-14
Göteborg

INFORMATIONSBREV

Hej,

Vi är två studenter på socionomprogrammet på Göteborgs universitet som just nu skriver vår kandidatuppsats. Vi vänder oss till er då vi ämnar intervju socialarbetare som arbetar med våld i nära relationer.

Mer specifikt intresserar vi oss för att undersöka socialarbetares upplevelse av covid-19 pandemins konsekvenser på arbetet mot mäns våld mot kvinnor i nära relationer, både vad gäller våldsutsatta kvinnors stödbehov och verksamheters stödinsatser. Vår förhoppning är att studien sammantaget kan bidra till en bredare kunskap och djupare förståelse kring verksamheters arbete med våldsutsatta kvinnor under den pågående pandemin.

Studien kommer att genomföras under oktober 2020. Varje intervju beräknas ta 45–60 minuter och kommer beroende på er önskan antingen ske i person eller via Zoom. För att underlätta analysprocessen önskar vi få spela in intervjuerna. Deltagandet i studien är frivilligt och du kan när som helst under studiens gång välja att avbryta din medverkan. Alla personuppgifter och verksamheternas namn samt stad kommer att avidentifieras. Intervjuerna transkriberas av oss själva och intervjumaterialet kommer att raderas när uppsatsen är examinerad. Vidare kommer den färdiga uppsatsen att arkiveras i Göteborgs Universitets elektroniska publiceringsdatabas. Om ni som deltagare önskar läsa den färdiga uppsatsen, skickar vi er ett exemplar.

Vi hoppas att ni finner ämnet intressant och kan tänka er att delta i studien. Ni är varmt välkomna att kontakta oss eller vår handledare om ni har ytterligare frågor.

Vänliga hälsningar,

Elin Johansson

Katarina Baskarad

Viveka Enander (handledare)

3. Samtyckesblankett

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

2020-10-14
Göteborg

SAMTYCKESBLANKETT

Samtycke till att delta i studien: Virusets besvärliga symptom. Om socialarbetares upplevelser av covid-19 pandemins konsekvenser på mäns våld mot kvinnor i nära relationer.

Jag har både skriftligen och muntligen informerats om studien och samtycker till att delta. Jag är medveten om att mitt deltagande är frivilligt och att jag när som helst kan avbryta min medverkan utan att ange något skäl.

Jag väljer att delta i studien och godkänner att Göteborgs universitet behandlar mina personuppgifter i enlighet med gällande dataskyddslagstiftning och lämnad information.

Tack,

Elin Johansson och Katarina Baskarad
Viveka Enander (handledare)